

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему: СПЕЦИФІКА ВЕРБАЛІЗАЦІЇ
КОНЦЕПТУ ВЛАДА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО БРИТАНСЬКОГО
ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ)**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а-з,
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські
мови та літератури, перша –
англійська
освітньої програми Мова і
література (англійська)
Лебідь Альона Валеріївна

Керівник

д. філол. н., доц. Галуцьких І.А.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент

к. філол. н., доц. Залужна М.В.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології

Освітній рівень магістр

Спеціальність: 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)

Освітньо-професійна програма: Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Єнікеева С.М.

« ____ » _____ 2020 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ЛЕБІДЬ АЛЬОНИ ВАЛЕРІЇВНИ**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) : «Специфіка вербалізації концепту ВЛАДА в англійській мові (на матеріалі сучасного британського публіцистичного дискурсу)»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Галуцьких Ірина Анатоліївна,
д.ф.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 596-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 10 січня 2019 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)

теоретичні засади когнітивної лінгвістики, публіцистичні тексти
англійською мовою

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- 1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) розглянути поняття та історію дослідження концептів, вербалізованих різними мовами; 3) виявити та систематизувати засоби репрезентації концепту ВЛАДА у публіцистичних текстах; 4) здійснити аналіз концепту ВЛАДА

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Галуцьких І. А., д.ф.н., доц.	05.05.2019	05.05.2019
Розділ 1	Галуцьких І. А., д.ф.н., доц.	15.06.2019	15.06.2019
Розділ 2	Галуцьких І. А., д.ф.н., доц.	05.09.2019	05.09.2019
Висновки	Галуцьких І. А., д.ф.н., доц.	15.10.2019	15.10.2019

6. Дата видачі завдання 05.05.2019 р.**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	червень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

(підпис)

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

І.А. Галуцьких

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

(підпис)

М. В. Залужна

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

81 стр., 1 таблиця, 98 джерел.

Об'єкт дослідження – засоби вербалізації концепту ВЛАДА в британському публіцистичному дискурсі.

Мета роботи – встановлення специфіки вербального відтворення уявлень про владу в публіцистичному дискурсі та виявлення структури та змісту концепту ВЛАДА.

Методи дослідження: порівняльно-описовий, метод концептуального аналізу, лінгвокультурологічний аналіз, семантичний аналіз, компонентний аналіз, метод кількісного аналізу.

У першому розділі магістерської роботи викладені теоретичні основи визначення сутності поняття «концепт» та «дискурс», проблеми їх вивчення, ознаки, класифікації та опис методології дослідження засобів вербалізації концептів. Другий розділ присвячено семантико-когнітивному дослідженню опису ставлення до влади в британському публіцистичному дискурсі. Проведено когнітивний аналіз, що дозволив виявити специфіку понятійно-ціннісного та образно-ціннісного компонентів структури концепту ВЛАДА.

У висновках викладено підсумки проведених досліджень, а у загальних висновках викладено теоретичні та практичні результати даного дослідження.

ДИСКУРС, ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ДИСКУРС, КОНЦЕПТ,
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ, ВЛАДА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУ У ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЇ	8
1.1 Концепт як ключовий термін когнітивної лінгвістики.....	8
1.1.1 Розуміння концепту в сучасній лінгвістиці.....	8
1.1.2 Структура і типи концептів.....	18
1.1.3 Проблема вербалізації концепту.....	26
1.2 Методи і прийоми описання концептів.....	30
РОЗДІЛ 2 КОНЦЕПТ ВЛАДА В СУЧАСНОМУ БРИТАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	38
2.1 Особливості сучасного британського публіцистичного дискурсу як засіб вербалізації концепту ВЛАДА	39
2.2 Вербалізація концепту ВЛАДА як елемента англomовної картини світу	41
2.2.1 Специфіка вербалізації понятійно-ціннісного складника концепту ВЛАДА.....	41
2.2.2 Специфіка вербалізації образно-ціннісного складника концепту ВЛАДА.....	53
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ	71
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	79

ВСТУП

На рубежі століть відбувається зміна наукових парадигм, на зміну системно-структурній і статичній парадигмі, де мова інтерпретувалася як суворо організована система приходить парадигма антропоцентрична і науку починає цікавити більшою мірою, не як людина влаштована, а як і чому виникають та протікають ті чи інші зв'язки всередині людини, постають питання відповіді на які одна наука дати не може, тому виникають суміжні, або навіть нові науки, наприклад соціолінгвістика, етнолінгвістика, гендерна лінгвістика та когнітивна лінгвістика.

У лінгвістиці та суміжних з нею науках з'являються поняття, що стають наскрізними, одним з таких є концепт. Увага до концепту, виявилася настільки великою, що на стику лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики відбулося становлення лінгвоконцептології, завданням якої є опис концептів і мовних засобів їхньої репрезентації.

Першим із сучасних авторів, які на основі антропологічного підходу до вивчення мови, закладеного В. фон Гумбльдтом, Е. Сепіром і Б. Л. Уорфом, дійшли висновку про те, що ми концептуалізуємо світ не безпосередньо, а через мову, була А. Вежбицька. Сьогодні такі вітчизняні вчені як І. О. Голубовська, С. А. Жаботинська, М. П. Кочерган, В. М. Манакін, М. М. Полюжин, О. О. Селіванова, російські вчені А. П. Бабушкін, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Г. Г. Слишкін, Ю. С. Степанов, Й. А. Стернін та зарубіжні вчені А. Вежбицька, Р. Джекендорф, Дж. Лакофф, М. Мінський, Ч. Філлмор, В. Чейф, М. Шварц працюють в руслі когнітивної науки, а їх праці присвячені концептам та особливостям їх мовного втілення.

Наше дослідження ставить на меті виявити специфіку вербалізації концепту ВЛАДА. Вибір лінгвокультурного концепту ВЛАДА для

дослідження пояснюється його важливістю для вивчення англійської лінгвокультури і недостатністю системного вивчення даного концепту.

Актуальність дослідження зумовлена, по-перше, зв'язком даної роботи з галуззю сучасної науки, що активно розвивається – когнітивною лінгвістикою, об'єктом вивчення якої є когнітивні структури, що стоять за мовними категоріями. Однією з когнітивних форматів знань, що стоять за мовними формами є концепт. По-друге, влада як фундаментальна проблема соціальних і гуманітарних наук належить до «вічних» і завжди привертатиме увагу дослідників найрізноманітнішої орієнтації. Про це свідчить поява нової галузі мовознавства – політичної лінгвістики, адже влада є важливим феноменом людського життя. По-третє, вибраний нами концепт є універсальним, тому що він представлений майже в усіх культурах. По-четверте, не дивлячись на універсальність та розповсюдженість даного концепту, він потребує поглибленого вивчення, а оскільки концепти можуть реалізовуватися через дискурс, ми й досліджуємо концепт ВЛАДА та способи його вербалізації на матеріалі сучасного британського публіцистичного дискурсу.

Об'єктом дослідження виступає концепт ВЛАДА, вербалізований засобами публіцистичного дискурсу англійською мовою.

Предметом дослідження виступають способи вербалізації концепту ВЛАДА у публіцистичному британському дискурсі.

Концепт ВЛАДА неодноразово ставав предметом дослідження. Концепт вже був предметом аналізу на матеріалі російського політичного дискурсу [Шейгал 2004], вивчалися англomовні фразеологічні одиниці, що відбивають концепт ВЛАДА [Игнатова 2005], досліджувалась вербалізація концепту ВЛАДА у сучасному британському газетному дискурсі [Чорновол-Ткаченко 2007]. Проте враховуючи динамічність розвитку публіцистичного дискурсу та зміни в політичному житті Великобританії та світу, ми припускаємо, що понятійна сторона концепту ВЛАДА значно розширилась, відбулися зміни в оцінному та ціннісному складниках концепту, а сам концепт отримав нові

засоби вербалізації. Виявлення специфіки вербалізації концепту на матеріалі британського публіцистичного дискурсу останніх чотирьох років визначає **новизну дослідження**.

Мета дослідження полягає у виявленні специфіки вербалізації концепту ВЛАДА у сучасному британському публіцистичному дискурсі.

Відповідно до мети роботи ми відокремили наступні **завдання**:

- здійснити теоретичний аналіз літератури, пов'язаної з когнітивною лінгвістикою, визначити поняття «концепт»;
- дати робоче визначення поняттю «концепт» для даного дослідження;
- вивчити реалізацію концепту ВЛАДА в одній з сфер його існування – публіцистичному дискурсі;
- виявити специфіку вербалізації концепту ВЛАДА;
- вивчити структуру концепту, понятійний, ціннісний та образний прошарки.

Методи і прийоми дослідження зумовлені метою і завданнями роботи:

- етимологічний аналіз, що допомагає прослідкувати ранню історію концепту, встановити час появи лексем, що номінують його, в мові, область їх розповсюдження в той або інший період, розвиток їх семантики, подальшу еволюцію концепту аж до теперішнього часу;
- інтерпретативний аналіз, що встановлює характер осмислення концепту в наївній мовній свідомості на основі різних засобів його реалізації;
- дефініціоно-компонентний аналіз, використовуваний для опису семантичного змісту номінативних одиниць, що репрезентують владу;
- контекстуальний аналіз, що дозволяє прослідкувати специфіку функціонування мовних одиниць, що вербалізують концепт в тексті.

Матеріал дослідження змінюється на різних етапах.

На першому етапі матеріалом аналізу служать словарні дефініції слова-імені концепту ВЛАДА, що містяться в етимологічних, енциклопедичних, тлумачних і інших аспектних словниках англійської мови.

На другому етапі матеріалом аналізу є публіцистичний дискурс, точніше 200 статей таких британських онлайн газет і журналів як “The Times”, “The Guardian”, “The Economist”, “The Mirror”, “The Telegraph”, “The Independent”.

Практична цінність роботи полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані на заняттях з когнітивної лінгвістики, при написанні рефератів та інших видів дослідницьких робіт, а також для проведення подальших досліджень в даній галузі.

Теоретичне значення отримані результати доповнюють дані про лінгвокультурну специфіку концепту ВЛАДА, що репрезентує особистісну інтерпретацію досвіду, пов'язаного з феноменом влади у британській лінгвокультурі.

Логіка дослідження зумовила структуру дипломної роботи, яка складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (98 найменувань). Загальний обсяг роботи складає 82 сторінки.

У вступі обґрунтовується актуальність вибору теми дослідження, визначаються його об'єкт, предмет, мета і конкретні завдання, структура роботи.

У першому розділі даються початкові теоретичні поняття, що до концепту. Розглядається проблема концепту в когнітивній науці, його структура та типи, а також висвітлюється проблема вербалізації концепту та методи його дослідження.

У другому розділі досліджується обраний концепт, його етимологія, семантика та специфіка вербалізації.

У висновках узагальнюються результати дослідження.

Загальний обсяг роботи складає 82 сторінки, список використаних джерел має 98 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТУ В ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЇ

1.1 Концепт як ключовий термін когнітивної лінгвістики

1.1.1 Розуміння концепту в сучасній лінгвістиці. Говорячи про стан сучасної науки не можна не згадати про конкретні тенденції, які впливають на вектор її розвитку. Однією з таких тенденцій, що мала місце наприкінці минулого століття, є зміна системно-структурної і статистичної парадигми, де мова інтерпретувалася як суворо організована система, на антропоцентричну, функціональну, когнітивну і динамічну, котра розглядає мову не як «систему в самій собі і для самої себе», а повертає людині статус «міри всіх речей» і повертає її в центр всесвіту [Воркачев 2001, с. 64]. Стає зрозумілим, що без людини виникнення й функціонування цієї системи було б неможливим.

Отже, іншими словами, можна сказати, що антропоцентрична парадигма – це перемикання інтересів дослідника з об'єктів пізнання на суб'єкт, тобто аналізується людина в мові і мова в людині. У зв'язку з цим, все більш популярним стає когнітивізм – погляд, згідно якого людина повинна вивчатися як система переробки інформації, а поведінка людини повинна описуватися і пояснюватися в термінах її внутрішніх станів. Ці стани фізично проявлені, спостережувані і інтерпретуються як отримання, переробка, зберігання, а потім і мобілізація інформації для раціонального вирішення розумно сформульованих завдань [Дем'янков 1994, с. 20]. Оскільки вирішення цих завдань безпосередньо зв'язане з використанням мови, бо саме мова забезпечує найбільш природний доступ до свідомості і розумових процесів, цілком природно, що мова опинилася в центрі уваги когнітивістів, таким чином починає розвиватися когнітивна наука.

Термін «когнітивна наука» включає певний круг наукових дисциплін, що об'єдналися для сумісного вивчення процесів, пов'язаних з отриманням і обробкою зберіганням і використанням, організацією і накопиченням структур знання, а також з формуванням цих структур в мозку. В силу того, що термін «когнітивна наука» покриває однойменні розділи декількох наук: когнітивної психології, когнітивної антропології, когнітивної соціології, когнітивного літературознавства, філософської теорії когніції і ряду інших, О. С. Кубрякова назвала цей термін «зонтиковим» [Кубрякова 2001, с. 7].

Складовою частиною когнітивної науки виступає і когнітивна лінгвістика.

Зародження когнітивної лінгвістики відносять до середини 1970-х років, коли в статтях Дж. Лакоффа, Е. Рош, Ч. Філлмора [цит. за: Bergen 2010] та інших вперше позначився новий напрям досліджень, і вони поставили питання про зв'язок між мовою і людським мисленням [Ракина]. Звичайно, сама по собі постановка питання не була абсолютно новою для наукового і філософського знання. Проте запропоновані цими авторами дослідницькі програми і результати їх реалізації виявилися не просто цікавими, але багато в чому революційними. Дослідження, що проводилися, були пов'язані з вивченням того, як людина пізнає і усвідомлює світ навколо себе.

Отже, когнітивну лінгвістику можна розглядати і як частину когнітивної науки, і як частину лінгвістики. Цей напрям зародився в США, потім почав розвиватися і в Європі, а пізніше – в Росії і країнах Східної Азії [About Cognitive]. Починаючи з кінця 1980-х років активно йде інституалізація когнітивної лінгвістики як інтелектуальної течії і наукової дисципліни.

Сьогодні, вчені дають наступне визначення когнітивної лінгвістики: галузь мовознавства, яка вивчає мову як засіб отримання, зберігання, обробки, переробки й використання знань, спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду [Кочерган 2006, с. 425].

Найважливішою методологічною посилкою когнітивної лінгвістики є те, що мова відображає розумові процеси. За лінгвістичними даними можна зрозуміти, як людина працює з інформацією: як вона її сприймає, обробляє, зберігає і використовує в процесі своєї взаємодії з навколишнім середовищем. З погляду когнітивної лінгвістики інформація, яку отримує людина, перетворюється в досвід, а досвід закріплюється в мові.

Вивчення та дослідження способів концептуалізації й категоризації світу є визначальним, адже відомим є той факт, що людські знання про світ організовані і категоризуються за допомогою певних структур – когнітивних моделей. Ці моделі складаються з ментальних блоків, що в когнітивній науці називаються концептами, а концепти в свою чергу структуруються в концептуальну модель світу [Цуцкиридзе 2005].

Утворення концептів виникає завдяки тому, що людина вимушена адекватно відобразити факти дійсності в своїй свідомості, без чого неможлива реальна орієнтація людини в світі і пізнання нею цього світу.

Початковим етапом формування концептів в пізнавальній діяльності людини є відчуття, коли взаємодія органів чуття, нервової системи, мозку людини і об'єкту навколишньої дійсності формує в свідомості людини суб'єктивний образ об'єктивного світу. Відчуття дають нам першу, саму елементарну форму образного віддзеркалення навколишньої дійсності [Цуцкиридзе 2005]. На ранніх етапах пізнавальної діяльності як ознака, що представляла предмет в цілому, виступала ознака, що мала по тих або інших причинах найважливіше значення для життя людей. Та ознака, яка виявлялася важливою з практичної точки зору, справляла особливо сильне враження, легко виділялася і становилася «представником» предмету.

Ядром концептів, що сформувалися, виступали спочатку виділені людиною ознаки, а навколо ядра розташовувалися ознаки, виділені на пізніших етапах пізнавальної діяльності. Концепти, що сформувалися, фіксувалися в мовних виразах (наприклад, «людина», «особа», «суспільство», «місце», «краса», «добро») [Таценко 2008].

Враховуючи те що, завданням когнітивної науки є дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності, а структурним компонентом виступає концепт, можна зробити висновок, що базовим поняттям когнітивної лінгвістики є концепт.

Концепти досліджують М. Джонсон, Дж. Лакофф, Е. Рош, А. Вежбіцька, Р. І. Павіленіс, Д. С. Ліхачев, Ю. С. Степанов, О. С. Кубрякова, В. З. Дем'янков, І. А. Стернін, З. Д. Попова, В. І. Карасик, А. А. Сусов, І. П. Сусов, В. А. Маслова та інші [Дем'янков 2007; Лакофф, Джонсон 1980; Карасик 2003; Маслова 2008; Степанов 1997; Попова, Стернін 2007; Сусов 2006].

У лінгвістиці поява концепту була зумовлена нагальною потребою нового тлумачення терміна «поняття», яке традиційно розглядалося як абстракція окремих чуттєвих ознак, а згодом розширило свій обсяг до рівня єдності загального, одиничного й особливого, тобто всього обсягу інформації про певний об'єкт або клас об'єктів. На позначення другого тлумачення почав використовуватися термін «концепт» [Селіванова 2008, с. 257]. Слід зазначити, що розмежування терміна «поняття» і «концепт» є досить цікавим, адже спочатку «концепт» сприймався як синонім слова «поняття». У «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» В. Н. Ярцевої [Языкознание 2000] терміну «поняття» дається синонім «концепт». Але очевидна відмінність концепту від поняття. Поняття відображає лише найбільш загальні, істотні, логічно конструйовані ознаки предметів і явищ. На відміну від нього концепт може відображати будь-які, не обов'язково істотні ознаки об'єкту [Языкознание 2000, с. 157].

Поняття-думка, будучи позначеним словом, стає концептом. З позицій когнітивної лінгвістики доведено, що використання терміну «поняття» в традиційному розумінні не відповідає вимогам сучасного етапу в науці про мову. Саме концепт відповідає уявленню про ті значення, образи, етноспецифіку, на які людина спирається і якими оперує в процесі мислення.

У нїм відображена суть гносеологічного процесу і людського функціонування [Вардзелашвілі 2004, с. 41].

Термін «концепт» в лінгвістиці і старий і новий одночасно. Сучасна лінгвістика поняттями «концепт», «концептосфера» завдячує Д. С. Ліхачову [Попова, Стернин 2007, с. 19] Хоча вперше цей термін був використаний у 1928 році С.О. Аскольдовим-Олексієвим в його статті «Концепт і слово» [Аскольдов 1997], але до середини минулого століття поняття «концепт» не сприймалося як термін в науковій літературі. Лише 80-ті роки у зв'язку з перекладом англомовних авторів знов з'являється поняття концепт. Концепт був представлений вченим як розумове утворення, яке заміщує в процесі мислення велику кількість предметів, образів та дій одного й того ж роду [Аскольдов 1997, с. 269]. Використовувався концепт у значенні загальної мисленевої одиниці, яка відображає явища дійсності, що утворюються в залежності від особистого досвіду, особливостей професіонального та соціального досвіду носіїв мови.

Не дивлячись на той факт, що термін «концепт» досить розповсюджений в сучасній науці, на сьогоднішній день існують десятки різних визначень концепту, а також дослідження, присвячені аналізу наявних дефініцій. Проблематика визначення поняття посідає одне з провідних місць у когнітивній лінгвістиці.

Ми представимо аналіз основних підходів до визначення концепту в сучасній лінгвістиці, виявимо основні функції, ключові характеристики даного поняття і дамо робоче визначення поняттю «концепт» для даного дослідження.

Як ми вже згадували, концепт неодноразово ставав предметом уваги науковців, проте, слід зазначити, що концепт досі залишається дискусійним терміном.

Саме слово «концепт» далеко не завжди тлумачиться достатньо чітко. В зв'язку з цим буде цілком природно спершу звернутися до його походження і його внутрішньої форми, генетичного зв'язку із словом поняття. У

латинській мові слово *conceptus* походить від слова *capio* «брати, узяти; отримувати, приймати; вибирати, обирати; захоплювати; ловити, зловити; засвоювати, розуміти, осягати» > *conspicio* «збирати, приймати; вбирати в себе; уявляти собі, уявляти; міркувати, замислювати; зачати» > *conceptus* «накопичення; зачаття; плід, зародок». Споріднене слово *conceptio* означає «з'єднання, сума, сукупність; зачаття; словесний вираз». Для нас важливим є значення: узяти ззовні і зібрати разом, тобто зрозуміти (зловити / схопити розумом) [Сусов 2006, с. 14].

У зв'язку з тим, що концепт – категорія розумова, не спостережувана, це надає великий простір для її тлумачення.

Автори «Короткого словника когнітивних термінів» розглядають концепти як ідеальні абстрактні одиниці, сенси, якими оперує людина в процесах мислення, і які відображають зміст досвіду і знання, зміст результатів всієї діяльності людини і процесів пізнання ним навколишнього світу у вигляді певних одиниць, «квантів знання». При цьому наголошується, що зміст концепту включає інформацію про те, що індивід знає, припускає, думає, уявляє про той або інший фрагмент світу [Краткий словарь 2007, с. 90]. Концепти зводять все різноманіття спостережуваних явищ до чогось єдиного, під визначені, вироблені суспільством категорії і класи.

В термінах Ю. С. Степанова концепт – мікромодель культури, він породжує її і породжується нею. Будучи «згустком культури», концепт володіє екстралінгвістичною, прагматичною, тобто позамовною інформацією [Степанов 1997, с. 45].

На думку В. М. Манакіна, концепти складають частину когнітивної пам'яті слів, пов'язують смислові характеристики мовного знака із системою традицій і духовних цінностей народу [Манакин 2004, с. 27].

А. П. Бабушкін дає наступне визначення: Концепт – дискретна змістовна одиниця колективної свідомості або ідеального світу, що зберігається в національній пам'яті носія мови у вербально позначеному вигляді [Бабушкин 2006, с. 9].

Р. І. Павіленіс трактує концепт як частину концептуальної системи – те, що індивід думає, уявляє, припускає, знає про об’єкти світу, а концептуальна система їм визначається як «безперервно конструйована система інформації (думок і знань), яку має в своєму розпорядженні індивід про дійсний або можливий світ» [цит. за: Сусов 2007, с. 16].

Концепт – це інформація, що є критерієм ідентифікації, розпізнавання об’єкту навколишньої дійсності носієм певної концептуальної системи [Сусов 2007, с. 25].

В. І. Карасик, характеризуючи концепти як культурні первинні утворення, що виражають об’єктивний зміст слів і що мають сенс, стверджує, що вони транслюються в різні сфери буття людини, зокрема, в сфери понятійного, образного і діяльнісного освоєння світу [Карасик 2009, с. 37].

Таким чином, проаналізувавши приведені дефініції, приходимо до висновку, що кожен вчений виокремлює якісь свої суттєві ознаки терміну «концепт». Однак з усіх визначень можна виокремити наступні загальні риси концепту:

- це мінімальна одиниця людського досвіду в його ідеальному уявленні, яка вербалізується за допомогою слова і має польову структуру;
- це основні одиниці обробки, зберігання і передачі знань;
- концепт має рухомі межі і конкретні функції;
- концепт соціальний, його асоціативне поле обумовлює його прагматику;
- це основний осередок культури [Маслова 2008, с. 50].

Не дивлячись на різноманітність тлумачення концепту, дослідники єдині в думці, що концепт – це умовна ментальна структура. Він має чисто когнітивний статус і не існує поза мисленням. Складність концепту полягає в наявності двостороннього зв’язку між мовою і свідомістю, оскільки категорії свідомості реалізуються в мовних категоріях і одночасно детермінуються ними; культура детермінує концепт (тобто концепт – ментальна проекція елементів культури) [Вардзелашвили 2004, с. 42]. Співвідношення феноменів

«мова» і «культура» украй складне, оскільки мова є одночасно і частиною культури, і зовнішнім для культури чинником; мова і культура – сфери, в яких концепт отримує предметний образ.

Не дивлячись на різноманітність існуючих визначень концепту, можна виділити в них ще одну загальну рису: у них завжди підкреслюється актуальна для сучасної лінгвістики ідея комплексного вивчення мови, свідомості і культури. З огляду на це у сучасній лінгвістиці можна виділити три основні напрями, або підходи, до розуміння концепту: лінгвістичний, когнітивний, культурологічний. Слід також зауважити, що визначення концепту вчені дають виходячи з розуміння саме цих підходів.

Лінгвістичний представлений точкою зору С. О. Аскольдова, Д. С. Ліхачова, на природу концепту. Зокрема, Д. С. Ліхачов, приймаючи в цілому визначення С. О. Аскольдова, вважає, що концепт існує для кожного словарного значення, і пропонує розглядати концепт як вираз алгебри значення. В цілому, представники даного напрямку розуміють концепт як весь потенціал значення слова разом з його конотативним елементом.

Прихильники когнітивного підходу до розуміння суті концепту відносять його до явищ ментального характеру. Так З. Д. Попова і І. А. Стернін і інші представники Вороніжської наукової школи відносять концепт до розумових явищ, визначаючи його як глобальну розумову одиницю, «квант структурованого знання» [Попова, Стернін 2007, с. 15].

Представники третього підходу при розгляді концепту велику увагу приділяють культурологічному аспекту. На їх думку, вся культура розуміється як сукупність концептів і стосунків між ними. Концепт трактується ними як основний осередок культури на ментальному світі людини. Цього погляду дотримуються С. Ю. Степанов, Г. Г. Слишкін. Вони переконані, що при розгляді різних сторін концепту увага має бути звернена на важливість культурної інформації, яку він передає. Ю. С. Степанов пише, що в структуру концепту входить все те, що і робить його фактом культури – початкова форма (етимологія), стисла до основних ознак змісту історія;

сучасні асоціації; оцінки та інше [Степанов 1997, с. 48]. Іншими словами, концепт признається Ю. С. Степановим базовою одиницею культури, її концентратом.

В свою чергу В. І. Карасик указує, що всі підходи до розуміння концепту зведені до лінгвокультурного й лінгвокогнітивного, тобто він об'єднує лінгвістичний з культурологічним і лінгвістичний з когнітивним підходами. З огляду на це дослідник виокремлює лінгвокогнітивний і лінгвокультурний концепти. На його думку, вони розрізняються векторами відносно індивіда: лінгвокогнітивний концепт – це напрямок від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний – це напрямок від культури до індивідуальної свідомості [Карасик 2007, с. 139].

Ми в нашому дослідженні будемо розглядати концепт ВЛАДА в світлі лінгвокультурного підходу, тобто концепт буде нами представлений, як явище і мови і культури, адже на нашу думку мова виступає найважливішим засобом вивчення культури, тому що, саме через мову реалізуються явища культури і саме мова бере участь в формуванні культурних концептів.

Лінгвокультурний концепт відрізняється від інших ментальних одиниць, використовуваних в різних галузях науки (наприклад, когнітивний концепт, фрейм, сценарій, скрипт, поняття, образ, архетип), акцентуацією ціннісного елемента [Карасик 2003, с. 36]. Центром концепту завжди є цінність, оскільки концепт служить дослідженню культури, а в основі культури лежить саме ціннісний принцип.

Концепти зображають світ у свідомості людини, і утворюють концептуальну систему, а знаки людської мови кодують у слові зміст цієї системи. Культура в різному ступені обов'язково виявляється в граматиці, лексиці і дискурсі.

В нашому дослідженні ми слідом за А. П. Бабушкіним і Ю. С. Степановим під концептом будемо розуміти дискретну змістовну одиницю колективної свідомості, що зберігається в національній пам'яті

носія мови у вербально позначеному вигляді та володіє екстралінгвістичною, прагматичною, тобто позамовною інформацією.

Слід також сказати, що проблема концепту в сучасній лінгвістиці виявилася настільки масштабною, що наприкінці 90-х рр. ХХ ст. у складі когнітивної лінгвістики виокремилася нова галузь – лінгвоконцептологія, метою якої став опис концептів і мовних засобів їхньої репрезентації.

Головним поняттям лінгвоконцептології є концептуалізація – один із процесів пізнавальної діяльності людини, що полягає в осмисленні й упорядкуванні результатів внутрішнього рефлексивного досвіду людини й уявлень, про об'єкти, явища дійсності та їхні ознаки; понятійна класифікація, один з найважливіших процесів пізнавальної діяльності людини, що полягає в осмисленні отримуваної нею інформації, яка надходить з різних каналів і приводить до творення концептів, концептуальних структур і всієї концептуальної системи в мозку людини [Селіванова 2008, с. 235].

Концептуалізація поряд із категоризацією є ключовим поняттям когнітивної лінгвістики, адже фіксація певного концепту за мовним знаком є базою формування семантичного простору мови. Збереження та трансляція концептосистеми відбувається переважно за рахунок вербалізації концептів. Результатом концептуалізації є формування концептуальної системи – системи концептів у свідомості людини або колективній свідомості етносу, що відтворює у вигляді структурованих й упорядкованих знань уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду. В процесі концептуалізації і категоризації відбувається впорядкування людських знань і досвіду, внаслідок чого виникають різні типи структурованого знання [Селіванова 2008, с. 249]. До таких типів належить і концепт.

З вище сказаного можна зробити висновок, що антропоцентрична парадигма, що зараз орієнтує дослідників у галузі філологічних наук на поглиблене вивчення вербальних структур, мовних явищ і процесів у тісному зв'язку з конкретними суспільними процесами, з конкретною людиною, колективом, суспільством, вимагає нових підходів до вивчення мовних явищ.

Поява в лінгвістиці поняття і терміна концепт, обзначила новий рівень у збагненні способів, закономірностей і особливостей взаємодії мови, свідомості і культури, але також спричинила появу дискусійних питань, таких як: відсутність єдиного визначення концепту.

Слід зазначити, що відсутність єдиного визначення також пов'язана з тим, що концепт має складну, багатовимірну структуру, що включає окрім понятійної основи соціо-психо-культурну частину, яка не стільки мислиться носієм мови, скільки переживається ним, вона включає асоціації, емоції, оцінки, національні образи і конотації, властиві певній культурі.

Таким чином, стає очевидним, що для розуміння такого явища як концепт необхідно вивчити його структуру, до чого ми і переходимо.

1.1.2 Структура і типи концептів. Як вже згадувалося раніше, відсутність єдиного визначення поняття концепт пов'язано не лише з тим, що концепт – категорія розумова, не спостережувана, але й з тим, що концепт володіє дуже складною багатоплановою структурою. У ній можна виділити як конкретне, так і абстрактне, як раціональне, так і емоційне, як універсальне, так і етнічне, як загальнонаціональне, так і індивідуально-особове, тому більшість дослідників говорять про складну багатокomпонентну і багатшарову структуру концепту, яка може бути виявлена через аналіз мовних засобів його репрезентації.

Складна структура концепту дозволяє дослідникам давати йому метафоричні характеристики, так наприклад метафорично З. Д. Попова і І. А. Стернін уявляють концепт у вигляді хмари, Н. Н. Болдирев – у вигляді сніжної грудки. Г. В. Токарев також використовує метафору хмари. І. А. Стернін пропонує ще одну метафору – метафору плоду [Методологические проблемы 2001, с. 58].

За Ю. С. Степановим концепт має шарувату будову. Він виокремлює в структурі концепту етимологічний шар, який є основою концепту;

історичний шар, що сформувався протягом розвитку концепту, й активний шар, актуальний для сучасного етапу [Степанов 1997, с. 50].

С. Г. Воркачов виділяє в концепті понятійну складову (ознакова і дефініціона структура), образну складову (когнітивні метафори, що підтримують концепт в свідомості) і значущу складову – етимологічні, асоціативні характеристики концепту, що визначають його місце в лексико-граматичній системі мови [Воркачев 2003, с. 10].

Більшість дослідників схиляються до польової моделі концепту. Про польову структуру концепту говорять З. Д. Попова, І. А. Стернін [Попова, Стернін 2007 с. 61]: структура концепту представлена ядром (базовий шар) і периферією (інтерпретаційний шар). Сукупність базового шару і додаткових когнітивних ознак і шарів складають об'єм концепту і визначають його структуру. І. А. Стернін, вважає, що дана структура не є жорсткою, оскільки будь-який концепт весь час функціонує, актуалізується в різних своїх складових частинах і аспектах, з'єднується з іншими концептами і відштовхується від них. Базовий шар концепту може вичерпувати зміст концепту, якщо він відображає конкретні відчуття і уявлення, або концепт представлений в свідомості дуже примітивно мислячих індивідів. У складніших концептах додаткові когнітивні ознаки (концептуальні шари) нашаровуються на базовий образ. Ознак може бути багато, вони можуть утворювати відносно автономні концептуальні (когнітивні) шари і нашаровуватися як шари в хмарі від конкретнішого шару до абстрактнішого [Попова, Стернін 2007, с. 61]. Когнітивні ознаки і шари часто підрозділяють на рівноправні по ступеню абстракції сегменти.

Ядро концепту включає базовий шар і когнітивні шари, що нашаровуються на нього. Під когнітивним шаром розуміється сукупність когнітивних ознак, що відображають дискретну одиницю концепту певного рівня абстракції, що має мовні способи об'єктивування. Когнітивною ознакою є мінімальний структурний компонент концепту, що виражає його окрему межу або ознаку. У структурі цілого концепту виділяється

когнітивний параметр, що представляє групу близьких за змістом когнітивних ознак.

Базовий шар концепту представлений наочно-чуттєвим чином відповідного предмету або явища. Когнітивні шари, що нашаровуються на базовий шар, відображають певний результат пізнання зовнішнього світу, тобто є результатом когніції. Ця зона концепту формується на основі ментальної обробки даних чуттєвого сприйняття, а також на базі об'єктивних, зафіксованих в мові знань. Концептуальне ядро зазвичай репрезентується ім'ям концепту. Периферійна частина, що володіє розмитими межами і безліччю супутніх асоціативних зв'язків, може бути реалізована, по-перше, в результаті операцій з іншими мовними знаками або їх поєднаннями, по-друге за допомогою використання специфічних наборів граматичних засобів і тому подібне [Воркачев 2002, с. 83].

Інтерпретаційне поле концепту (сукупність ментальних і оцінних стереотипів, тверджень, витікаючих з інтерпретації концепту свідомістю народу) містить різноманітні смислові ознаки, що приховані від прямого спостереження і формуються на основі асоціативних, насправді не спостережуваних зв'язків, які можуть бути зумовлені культурним контекстом.

Простіше кажучи, у центрі концепту знаходиться основне поняття, а на периферії знаходиться все що привнесене культурою, традиціями, народним та особистим досвідом.

На багатокомпонентну структуру концепту указує і В. І. Карасик, що виділяє образний, понятійний і ціннісний компоненти концепту.

До образної сторони концепту В. І. Карасик відносить зорові, слухові, тактильні, смакові, сприймані нюхом характеристики предметів, явищ, подій, відображених в нашій пам'яті; до понятійної сторони – мовну фіксацію концепту, його позначення, опис, дефініцію, порівняльні характеристики даного концепту по відношенню до того або іншого ряду концептів, які ніколи не існують ізольовано; до ціннісної сторони концепту – важливість

цього психічного утворення як для індивідуума, так і для колективу. Ціннісна сторона концепту є визначальною для того, щоб концепт можна було виділити [Карасик 2001, с. 8].

Образний компонент в структурі концепту як одиниці свідомості є психофізіологічною основою концепту, будь-який концепт, незалежно від типу, має базовий шар – певний чуттєвий образ. Цей образ є одиницею універсального наочного коду, що кодує даний концепт для розумових операцій. Образний компонент складається з двох складових – перцептивного образу і когнітивного образу, які в рівній мірі відображають образні характеристики концептуалізованого предмету або явища [Адонова 2010].

Перцептивний образ заснований на зорових, смакових, тактильних, звукових і нюхових відчуттях. Когнітивний (метафоричний) образ посиляє абстрактний концепт до матеріального світу.

Інформаційно-понятійний компонент включає найбільш істотні ознаки предмету або явища – це мовна фіксація концепту, його позначення, опис, дефініція, порівняльні характеристики даного концепту по відношенню до того або іншого ряду концептів, які ніколи не існують ізольовано, їх найважливіша якість – голографічна багатовимірна «встроєність» в систему нашого досвіду [Карасик 2003, с. 41].

Інтерпретаційне поле концепту складає його периферію і містить оцінки і трактування змісту ядра концепту національною, груповою і індивідуальною свідомістю.

Інтерпретаційне поле включає наступні зони: оцінну, енциклопедичну, утилітарну, регулятивну, соціально-культурну.

Концепт по структурі неоднорідний. Він включає компоненти, що є елементами різних культурних епох. Ці шари відрізняються часом утворення, походженням, семантикою. Етимологія є основою, на якій виникають і тримаються решта шарів значень.

Будучи складним ментальним комплексом, концепт включає, окрім основного смислового змісту, наступні компоненти:

- загальнолюдський (універсальний), узагальнювальний основний асоціативний ряд концепту;
- національно-культурний, обумовлений життям людини в тому або іншому культурному середовищі;
- соціальний, визначуваний соціальним статусом людини;
- груповий, обумовлений приналежністю носія мови до певної вікової групи;
- індивідуально-особовий, формований під впливом особових особливостей: психофізіології, виховання, освіти, життєвого досвіду [Воркачев 2001, с. 67].

Крім того, структура концепту залежить від типу досліджуваного концепту.

Оскільки концептологія є галуззю лінгвістичної науки, що розвивається, то спроби класифікувати концепти, по суті, є експериментальними, тому в даний час не існує єдиної загальноприйнятої класифікації концептів.

Слід зазначити, що автори беруть як параметри класифікації концептів різні підстави, що значно утрудняє створення єдиної універсальної класифікації, тому у сучасній лінгвістиці існують різні класифікації концептів, як загальні, так і вузькоспеціальні. Типи концептів вельми різноманітні і за змістом, і за структурою. Можна виокремити наступні принципи визначення типів концептів: за ступенем конкретності / абстрактності змісту, за вираженістю / невираженістю в мові, за ступенем стійкості, за частотою і регулярністю актуалізації, за структурою, за способом мовного виразу, за номінативною щільністю, за стандартизацією, за способом жанрової фіксації, за змістом і ступенем абстракції.

Слід зауважити, що за одним і тим же принципом дослідники пропонують різні назви типів концептів. Так наприклад, за характером спостережуваності для людини Д. Хайруліна виділяє вербалізовані і

невербалізовані концепти [Хайруліна 2010, с. 218], в той час як З. Д. Попова і І. А. Стернін використовують в цьому сенсі терміни «стійкі» і «нестійкі» концепти [Попова, Стернін 2007, с. 218].

Можна говорити про три структурних типи концептів, у розумінні Воронежської наукової школи – однорівневі, багаторівневі і сегментні концепти.

Однорівневий концепт включає тільки чуттєве ядро, фактично – один базовий шар. Такі концепти – наочні образи, деякі концепти-уявлення. Наприклад, такі концепти як «жовтий», «ложка» тощо. Таку структуру мають багато концептів в свідомості дитини, а також концепти в свідомості інтелектуально нерозвиненої особи. У свідомості більшості людей концепти складніші. Концепт може бути багаторівневим – включати декілька когнітивних шарів, що розрізняються за рівнем абстракції, і що послідовно нашаровуються на базовий шар.

Нарешті, концепт може бути сегментним, бути базовим чуттєвим шаром, оточеним декількома сегментами, рівноправними за ступенем абстракції.

Для лінгвокогнітивного аналізу істотною виявляється типологія концептів за характером їх спостережуваності для людини. Так вони бувають вербалізовані і невербалізовані (або приховані). З. Д. Попова і І. А. Стернін використовують в цьому сенсі терміни стійкі (які мають закріплені за ними мовні засоби репрезентації) і нестійкі (глибоко особистісні, практично зовсім не вербалізовані) [Попова, Стернін 2007, с. 237]. За ступенем конкретності – абстрактності концепти підрозділяються на конкретні (будинок, людина) і абстрактні (дружба, краса).

Можна представити тричленну класифікацію концептів, створюючих концептуальну систему, способом актуалізації якої, у свою чергу, виступає мова. Всі концепти, так або інакше що об'єктивувалися в мові, можуть бути розподілені по трьом понятійним (категоріальним) класам [Пименова 2010, с. 237]:

1) Базові концепти. До цього розряду можна віднести ті концепти, які складають фундамент мови і всієї картини світу, серед них:

– космічні концепти. Клас космічних концептів включає субкласи: а) метеорологічні концепти; б) біологічні концепти, побудовані на понятійних опозиціях, харчові, соматичні, перцептивні, в) ландшафтні концепти, г) наочні концепти, включаючи артефактні концепти;

– соціальні концепти. Клас соціальних концептів утворюють: а) концепти країн, б) концепти соціального статусу, в) концепти національності, г) концепти влади і управління, д) концепти інтерперсональних стосунків, е) моральні (етичні) концепти, е) концепти занять, ж) релігійні концепти;

– психічні (духовні) концепти. Клас психічних (духовних) концептів формують концепти внутрішнього світу: а) концепти характеру, б) концепти емоцій, в) ментальні концепти.

2) Концепти-дескриптори, які кваліфікують базові концепти, серед них:

– діменсиональні концепти, під якими розуміються різного роду вимірювання;

– квалітативні концепти, що виражають якість;

– квантитативні концепти, що виражають кількість;

3) Концепти-релятиви, що реалізують типи стосунків, серед них:

– концепти-оцінки;

– концепти-позиції;

– концепти-привативи.

Слід пам'ятати, що межі між класами концептів розмиті [34, с. 238].

Згідно типології М. С. Піменової, концепти підрозділяються за ознакою появи на одвічні і запозичені; за розвитком структури концепту – на ті, що розвиваються і застигли [Пименова 2010, с. 238].

Концепти, що розвиваються, – активно використовуються в національній концептосфері, поповнюючи свою структуру новими ознаками.

Застиглими вважаються такі концепти, структури яких перестали поповнюватися новими ознаками; звичайне таке явище пов'язано із зникненням реалій, пов'язаних з цим концептом, процесом переходу слова-репрезентанта концепту з активного словарного запасу в пасивний (це так звані архаїзми і історизми).

За ознакою актуальності концепти діляться на провідні і другорядні. Провідні концепти ще називають ключовими. До них належать такі концепти, які широко представлені в пареміологічному фонді, фольклорі, художній літературі. Другорядні концепти знаходяться на периферії, вони вторинні, менш актуальні, їх репрезентанти менш частотні. У цій же класифікації виділяються постійно актуальні, неактуальні і змінні (плаваючі) концепти. Постійно актуальні є провідні (ключові) концепти, неактуальні – другорядні концепти, змінні (плаваючі) – це ті, що періодично стають актуальними і неактуальними [Пименова 2010, с. 239].

За ознакою первинності концепти поділяються на первинні і похідні.

За способом мовного виразу лексичні, фразеологічні, граматичні, синтаксичні; виділяють прості (представлені одним словом) і складні концепти (представлені в словосполученнях і реченнях) [Пименова 2010, с. 218].

У основі спроби класифікувати концепти лежить бажання, перш за все, в черговий раз конкретизувати поняття концепту, а також полегшити процес опису конкретних концептів за допомогою віднесення їх до якого-небудь типу або класифікаційної групи.

Зважаючи на надзвичайний інтерес на сучасному етапі до вивчення і опису різних концептів, їх місця і ролі в національній концептосфері, можна з упевненістю стверджувати, що формування якнайповнішої наукової типології концептів є в даний час одним з найбільш актуальних дослідницьких завдань.

Концепт ВЛАДА, який ми досліджуємо у роботі, належить до базових концептів, до соціального субкласу, а саме до концептів влади і управління.

За характером спостережуваності для людини обраний нами концепт належить до вербалізованих концептів, за ступенем конкретності – абстрактності – до абстрактних, за ознакою актуальності – до провідних, за способом мовного виразу – до лексичних, простих.

Оскільки ми досліджуємо даний концепт в лінгвокультурному світлі, ми вважаємо, що структура концепту ВЛАДА багатокомпонентна, вона представлена понятійним, ціннісним та образним прошарками.

1.1.3 Проблема вербалізації концепту. Концепт як одиниця концептосфери може мати словесний вираз, а може і не мати його. Виникає, таким чином, проблема вербалізації концептів, саме цю проблему ми і розглянемо в даному підпункті.

Слід зауважити, що існують різні терміни для позначення мовного виразу концепту: мовна апеляція, вхід в концепт, також об'єктивування або репрезентація концепту в мові, вербалізація. В нашому дослідженні, ми використовуємо термін «вербалізація», під яким розуміємо всі процеси, засоби і механізми використання мови для номінації і структурації різних одиниць людського досвіду.

Комунікативно затребувані концепти, тобто такі, про які люди хочуть говорити, отримують мовні номінації, вербалізуються. Інакше кажучи, вони представлені акустичними знаками, які можна вимовити і почути. Те, що такими знаками є лексеми (фонетичні реалізації слів), не викликає сумнівів, як здається, ні у одного когнітолога. Мовні засоби за допомогою яких концепт отримує мовний вираз, виступають як засоби вербалізації концепту [Попова 2009, с. 57].

Як правило, представництво концепту в мові приписується слову. Слово є засобом доступу до концептуального знання, і отримавши через слово цей доступ, ми можемо підключити до розумової діяльності і інші концептуальні ознаки, даним словом безпосередньо не названі (що існують в значенні як периферійні, приховані, імовірнісні, асоціативні семи). Слово,

таким чином, як і будь-яка номінація – це ключ, що відкриває для людини концепт як одиницю розумової діяльності і що робить можливим скористатися їм в розумовій діяльності. Мовний знак можна також уподібнити вмикачу – він включає концепт в нашої свідомості, активізуючи його в цілому і запускаючи його в процес мислення [Попова, Стернин 2007, с. 38].

Слово-номінатор отримує статус імені концепту – мовного знаку, який передає загальний зміст концепту найконкретніше, концентровано і адекватно. Концепт є одиницею абстрактнішою і об'ємнішою, ніж слово, таким чином ми можемо говорити, що слово представляє концепт не повністю – воно своїм значенням передає декілька основних концептуальних ознак, релевантних для повідомлення, передача яких є завданням того, хто говорить, входить в його інтенції [Попова 2009, с. 37]. Весь концепт у всьому багатстві свого змісту теоретично може бути виражений тільки сукупністю засобів мови і, кожне з яких розкриває лише його частину, тобто мовні засоби, передають лише частину концепту, що підтверджується існуванням численних синонімів, різних дефініцій і описів одного і того ж концепту. Значення слова – це спроба дати загальне уявлення про зміст концепту, обкреслити відомі його межі, представити його окремі характеристики даним словом [Харькова 2006, с. 27].

Мовна репрезентація концепту здійснюється на різних рівнях мови і за допомогою цілої парадигми засобів. Це можуть бути готові лексеми і фразеологічні сполучення; вільні словосполучення; структурні і позиційні схеми речень, що несуть типові пропозиції (синтаксичні концепти); тексти і сукупності текстів (при необхідності експлікації або обговорення змісту складних, абстрактних або індивідуально-авторських концептів) [Попова 2009, с. 57].

Саме через це, у дослідженні специфіки мовного виразу концепту використовується аналіз лексем, фразеологічних сполучень, словосполучень і інших мовних одиниць більш високого рівня.

Принципово важливим при описі онтології концептів є питання про форми їх репрезентації: чи кожен концепт вербалізується? Більшість дослідників вважають, що концепти не обов'язково виражені мовою. Стверджується, що вони, як правило, вербалізовані, але їх вербалізація не облігаторна. Так наприклад, такі дослідники, як І. А. Стернін, В. А. Маслова, що працюють в руслі когнітивного підходу, підкреслюють вербалізовану форму існування концепту, акцентуючи увагу при цьому на його національно-культурну маркерованість. Г. Г. Слишкін виключає обов'язкове лексичне представлення концепту, аж до підкреслення принципово невербальної природи останнього [цит. за: Гирнык 2010, с. 183]. Ми розділяємо точку зору О. С. Кубрякової, згідно якої концепти частково мають мовне вираження, частково – образне, представлене іншими ментальними репрезентаціями [Кубрякова 2007, с. 93].

Оскільки, ми в даному дослідженні розглядаємо концепт у лінгвокультурному світлі, вважаємо потрібним представити де які положення, які висувають І. В. Карасик і Г. Г. Слишкін досліджуючи способи мовної репрезентації лінгвокультурного концепту:

- впродовж існування концепту сукупність способів його мовного виразу може в різному ступені мінятися;
- способи апеляції до одного концепту в різних культурах різні;
- чим різноманітніший потенціал знакового виразу концепту, тим більш стародавнім є цей концепт і тим вище його ціннісна значущість в рамках даного мовного колективу [Карасик 2003, с. 38].

Не дивлячись на те, що когнітивна інформація є прихованою, вважається, що кращий доступ до опису і визначення природи концепту забезпечує мова, оскільки найважливіші концепти кодуються саме в мові. Концепт репрезентується в мові лексемами і словосполученнями, одиницями фразеологізмів, структурними і позиційними схемами пропозицій, що несуть типові пропозиції, і цілими текстами. При цьому існування слова розглядається як доказ того факту, що позначений цим словом концепт

складає частину ментального лексикону того хто говорить і належить його свідомості [Кубрякова 2001, с. 7].

Менш одностайні лінгвісти-когнітологи у визнанні знаками, що репрезентують концепт, фразеосполучень, хоча для деяких їх типів (фразеологізми, ідіоми) робиться виключення [Попова 2009, с. 57]. Визнання концептів фразеологізмів, що відрізняються від лексичних способів їх вербалізації (тобто одним словом або поєднанням декількох слів), обґрунтовується в роботі А. П. Бабушкіна [Бабушкин 2004, с. 76]. Довгий час нічого не мовилося про синтаксичні способи виразу концептів. Лише в кінці ХХ століття синтаксичні конструкції почали цікавити лінгвістів як знаки. Цю ідею розкрили на великому конкретному матеріалі з позицій когнітивної лінгвістики, розробивши теорію синтаксичних концептів. І вже на початку ХХІ століття з'явилися роботи про існування концептів, що морфологічно репрезентувалися. Таким чином, в даний час залежно від способу вербалізації концепту когнітологи мають справу з термінами:

- лексичні концепти;
- концепти фразеологізмів;
- синтаксичні (або синтаксично орієнтовані) концепти;
- морфологічні (або що морфологічно репрезентуються) концепти.

Представимо інформацію про розробку цих видів вербалізації концептів детальніше. Вивчаючи словарні визначення і контекстні вживання різноманітних слів, А. П. Бабушкін показав, що в концептосфері людей лексичні концепти існують у вигляді дуже різних образів. Це можуть бути просто узагальнені розумові картинки.

Вивчення типів концептів-фразеологізмів представляється більш складним, ніж вивчення типів лексичних концептів, оскільки в цьому випадку необхідно відштовхуватися від денотативного значення початкового фразеосполучення, а потім враховувати і значення фразеологізму поєднання лексем, що вивчається. Саме воно і є єдиним значенням, але образ, що знаходиться в його основі, визначає тип концепту,

що стоїть за ним. Синтаксичні концепти – це образи ситуацій, які осмислені людьми і вербалізовані синтаксичними структурами.

Матеріал різних мов показав, що синтаксичні концепти напрацьовуються для тих ситуацій, які часто виникають в житті народу і мають для нього комунікативну значущість. Вони можуть бути еквівалентними у різних народів, але можуть бути і національно специфічними. Синтаксичні концептів порівняно небагато, але вони продовжують створюватися [Попова 2009, с. 59].

За способом вербалізації розрізняють стійкі і нестійкі концепти. Стійкими є концепти, що мають закріплені за ними мовні засоби вербалізації і регулярно вербалізуються. Нестійкими називають концепти які:

- не мають закріплених за ними засобів вербалізації;
- є нестабільними;
- глибоко особовими;
- рідко або практично зовсім не вербалізуються [Попова, Стернин 2007, с. 38].

Вивчення системи мовних знаків в світлі теорії концептів дозволяє краще зрозуміти і систему мови, і концептосферу народу. А це дуже важливо для вивчення іноземних мов і міжкультурної комунікації.

Отже, вербалізація концептів є досить цікавою проблемою для дослідників, для вирішення цієї проблеми та і вивчення концептів взагалі, необхідно володіти та знати методи та прийоми дослідження концептів ознайомлення з якими завдання наступного параграфу.

1.2 Методи і прийоми дослідження концептів

Нова лінгвістична парадигма та виникнення нового термінологічного апарату викликали необхідність розробки мовознавцями нових методів дослідження мовних явищ.

Під методом ми розуміємо процедури інтерпретації, результатом якої є нові, так звані, вивідні знання [Маслова 2008, с. 63].

Як вже було зазначено, концепт має шарувату (за визначенням Ю. С. Степанова [Степанов 1997, с. 46]) будову, а різні шари пов'язані з культурним життям різних епох, що створює необхідність залучення різних методів в процесі аналізу. Крім цього, основний метод когнітивної науки полягає в інтеграції даних з різних наукових областей. Так в когнітивній лінгвістиці використовуються підходи психології, нейролінгвістики, лінгвокультурології.

На сьогодні дослідниками розроблено багато методик описання та дослідження концептів. Оскільки в лінгвістичній науці немає жодного загальноприйнятого методу аналізу концепту, всі існуючі методики дослідження можна розділити на два підходи.

Перший передбачає початок дослідження з вибраного концепту, до якого підбираються всі можливі мовні засоби його вербалізації, які потім і аналізуються.

Другий напрям передбачає, що дослідження починається з якогось ключового слова, до якого підбираються різноманітні контексти його вживання. Це дозволяє вивчити семантику даного слова, виявити набір семантичних ознак, які воно здатне представити в процесі вживання. По цьому набору семантичних ознак реконструюється відповідний лексичний або фразеологічний концепт. Розглянувши всю сукупність мовних засобів виразу концепту, а також тексти, в яких розкривається зміст концепту, ми можемо отримати уявлення про зміст концепту в свідомості носіїв мови. Але це завжди буде лише частина цього концепту, тому що жоден концепт не виражається в мові повністю, оскільки:

– концепт – результат індивідуального пізнання, узагальнення, категоризації, а індивідуальне завжди вимагає комплексу засобів для свого повного вираження;

– концепт є не жорстко структурованою об'ємною одиницею, цілком її виразити просто неможливо;

– жоден дослідник і жоден лінгвістичний аналіз не може виявити і зафіксувати, а потім проаналізувати повністю всі засоби мовної репрезентації концепту в мові, завжди щось залишається не зафіксованим і, отже, неврахованим [Степанов 1997, с. 96].

До теперішнього часу дослідниками розроблено декілька методик вивчення і опису концептів. Слід зауважити, що під описанням концепту, ми вслід за В. І. Карасиком [Карасик 2003], розуміємо спеціальні дослідницькі процедури тлумачення значення його імені і найближчих позначень. Описання концепту можна представити наступною схемою:

- дефінірування (виділення смислових ознак);
- контекстуальний аналіз (виділення асоціативно зв'язаних смислових ознак);
- етимологічний аналіз;
- пареміологічний аналіз;
- інтерв'ювання, анкетування, коментування [Тимошенко 2007].

Як нам вже відомо, концепт – складне утворення, що включає різні характеристики: оцінні, образні, асоціативні, і всі вони мають бути враховані в процесі аналізу.

Спробу врахувати всі характеристики концепту, ми знаходимо у роботах В. А. Маслової [Маслова 2008]. Згідно її роботам, для встановлення смислового об'єму концепту необхідне наступне:

- на основі текстових матеріалів визначити референтну ситуацію, з якою співвідноситься даний концепт;
- встановити місце концепту в мовній картині світу і національній мовній свідомості через звернення до енциклопедичних і лінгвістичних словників (шляхом аналізу словарних дефініцій визначається ядро концепту);
- врахувати особливості етимології слова;

- повернути до аналізу різноманітні контексти (поетичні, наукові, публіцистичні, філософські і так далі) з метою виявлення периферичних ознак концепту;

- зіставляючи отримані результати з аналізом асоціативних ядерних зв'язків, зробити висновки про смисловий зв'язок даного концепту з іншими;

- проінтерпретувати концепт в різних видах мистецтва [Маслова 2008, с. 45].

На думку Л. Вітгенштейна, зміст будь-якого концепту, може бути описаним за допомогою парадигми вживання слова, що позначає його. Так, щоб зрозуміти або пояснити концепт, слід шукати не яку-небудь конкретну або абстрактну суть, яка визначається цим концептом, а звернутися до вживання слова, що позначає його. При цьому під вживанням розуміється не просто безліч конкретних випадків використання того або іншого слова, а певні способи правильного вживання, відповідного лінгвістичним стандартам, прийнятим в даному суспільстві [Чижова 2011].

Ми бачимо, що в обох приведених випадках, дослідники єдині в думці, що концепт необхідно вивчати та аналізувати в контексті, в мовному вираженні, а не шукати якусь абстрактну суть.

Проаналізувавши матеріал з даної проблеми, ми зробили висновок, що найбільш популярними є наступні методики дослідження концепту:

- виявлення семного складу ключового слова: аналізуються тлумачення базової лексичної репрезентації концепту в різних тлумачних словниках. Нерідко дослідники звертаються також до діахронічного аналізу: повертають етимологічні дані, відомості про розвиток і становлення значення ключової лексеми;

- аналіз лексичних парадигм різного об'єму і типу, що вербалізують той або інший концепт. Наприклад аналіз синонімічного ряду ключового слова, такий аналіз дозволяє акцентувати диференціальні ознаки концепту, що виявляються в зіставленні ключової лексичної репрезентації з близькими за значенням словами, або аналіз лексико-семантичного, лексико-

фразеологічного, асоціативно-семантичного поля ключового слова, або поля деривату ключового слова;

– аналіз можливостей дериватів ключової лексеми, що реалізовує концепт, і семантики виявлених дериватів також дозволяє виявити ряд додаткових когнітивних ознак досліджуваного концепту. Цей метод припускає підбір не тільки синонімів, але і антонімів ключового слова, виявлення ядра і периферії поля [Крючкова 2004, с. 271];

– аналіз матеріалу паремій і афоризмів. Автори, що спираються на цю методику при дослідженні концептосфери мови, зазвичай говорять про національно-культурну своєрідність відповідних концептів, про специфіку їх змісту в концептосфері носія тієї або іншої культури;

– аналіз лексичної сполучуваності слів-репрезентантів концепту. Даний аналіз проводиться зазвичай на матеріалі художніх і публіцистичних текстів і дозволяє, зокрема, виявити такі ознаки у складі концепту, які придбали символічний сенс [Попова, Стернин 2007, с. 82].

Окрім згаданих методик, доцільно також звернути увагу на концептуальний аналіз, який сьогодні є найпопулярнішим, оскільки він дозволяє з'єднати в собі мовну і культурну семантику слова, розмежовану в прикладній лінгвістиці у зв'язку з діленням на мовну і концептуальну картини світу. Синтез цих двох підходів приведе до об'єктивного, повного логічного аналізу концептів природної мови.

Виділяють декілька напрямів концептуального аналізу, який, по-перше, може мати позамовну спрямованість, коли досліджуються конкретні фрагменти дійсності, відображені в концептах і репрезентовані конкретними іменниками, по-друге, концептуальний аналіз може мати й мовну спрямованість, коли перевага віддається дослідженню способів мовного вираження концептів. Часто використовується поєднання як мовних, так і позамовних даних.

Концептуальний аналіз реалізується в певному порядку. Аналіз мовної семантики проводиться в такій послідовності:

- розкриття етимології слова;
- виявлення всіх можливих значень і способів вживання;
- встановлення частотності;
- визначення словотворчого гнізда;
- дослідження парадигматичних і синтагматичних стосунків даного концепту з іншими словами [Тимошенко 2007].

Культурна семантика, в свою чергу визначається наданням історичної довідки про дане явище та визначення місця і ролі концепту в прислів'ях, фразеологізмах, художній літературі.

Також, об'єднуючою ланкою між мовною і культурною семантикою може вважатися психолінгвістичний експеримент, при якому виявляються асоціативні зв'язки, концептосферичні поля, а також частотність і сполучуваність аналізованого поняття.

Не менш відомий та популярний дискурсивний підхід, також використовується при вивченні концептів. Цінність дискурсивного підходу до дослідження концептів визначається самою природою дискурсу, його лінгвосупільним, динамічним характером. Дискурс виявляється одночасно і місцем існування, і засобом реалізації концептів, і впливає на їх зміну і розвиток [Крючкова 2004, с. 271].

Додаткові можливості для опису змісту концептів надають експериментальні методики. Словники різних типів, безумовно, відображають багато сторін змісту концепту, проте часто важлива для розуміння змісту концепту інформація емоційного і оцінного плану залишається за межами словарної статті. Результати психолінгвістичних експериментів дозволяють доповнити уявлення про зміст концепту, що склалося при вивченні матеріалів лексикографічних джерел, текстового матеріалу, а також конкретизувати це уявлення щодо певної групи носіїв мови. При достатньо великій кількості випробовуваних результати експерименту можуть розглядатися як віддзеркалення тих елементів концепту, які є національно значущими.

Існують також експериментальні методики дослідження концептів. До експериментальних методик відноситься метод вільного асоціативного експерименту.

Метод вільного асоціативного експерименту полягає в тому, що випробовуваним пропонуються слова-стимули, на які вони повинні відповідати будь-якою словесною формою, що спадає їм на думку. Цей метод дозволяє виявити найбільшу кількість різних ознак концепту; частотність реакцій свідчить про їх актуальність / неактуальність в свідомості випробовуваних. Інший вид психолінгвістичного експерименту – рецептивний експеримент; його мета – дослідження знання, розуміння значення мовної одиниці носіями мови. При цьому можуть використовуватися різні методики (наприклад, випробовуваним пропонують дати своє визначення значення слова; назвати слова, близькі за значенням, і слова, протилежні за значенням; описати зоровий образ, який викликає слово; підібрати слово, найбільш відповідне до запропонованої дефініції, і ін.) [Попова, Стернин 2007, с. 115].

Принагідно зазначимо, що вибір матеріалу і методики для опису змісту концепту не може бути довільним. Конкретний мовний матеріал відображатиме конкретні аспекти змісту концепту.

У багатьох роботах, присвячених аналізу концептів, використовується одночасно декілька методів, що пов'язане, мабуть, з уявленням про природу концепту як кванта знання, різні ознаки якого можуть експліцироваться в мові і мовленні. Застосування комплексної методики дослідження концептів є, очевидно, найбільш доцільним, оскільки багатоаспектний опис мовних репрезентацій концепту і їх текстового функціонування дозволяє якнайповніше представити зміст і структуру концепту, що вивчається.

У ході опрацювання теоретичної літератури з мовознавства, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, ми розглянули концепт, як базисний термін когнітивної лінгвістики, визначили причини його появи в лінгвістиці, проаналізували підходи, щодо його тлумачення, виявили різницю між

концептом і поняттям, розглянули його структуру, типи, способи верба-лізації та дійшли певних висновків:

– антропоцентрична парадигма, що зараз орієнтує дослідників у галузі філологічних наук на поглиблене вивчення вербальних структур, мовних явищ і процесів у тісному зв'язку з конкретними суспільними процесами, з конкретною людиною, колективом, суспільством, на комплексне дослідження проблематики: мова – людина – світ – мовна картина світу, вимагає нових підходів до вивчення мовних явищ, що в свою чергу потребує використання нових понять, до яких можна віднести концепт;

– поява в лінгвістиці поняття і терміна концепт, позначила новий рівень у збагненні способів, закономірностей і особливостей взаємодії мови, свідомості і культури. Проте варто зазначити, що поява нового поняття викликала ряд дискусійних питань. Наприклад розмежування концепту і поняття. Якщо, раніше вони сприймалися як синоніми, то сьогодні вони різняться, насамперед об'ємом інформації, концепт на відміну від поняття може відображати будь-які, не обов'язково істотні ознаки об'єкту;

– існує багато визначень поняття концепт, проаналізувавши визначення, ми дотримуючись точок зору А. П. Бабушкіна і Ю. С. Степанова, під концептом розуміємо дискретну змістовну одиницю колективної свідомості, що зберігається в національній пам'яті носія мови у вербально позначеному вигляді та володіє екстралінгвістичною, прагматичною, тобто позамовною інформацією. Ми приймаємо це визначення до нашої роботи, оскільки розглядаємо концепт ВЛАДА в лінгвокультурологічному світлі, адже на нашу думку мова виступає найважливішим засобом вивчення культури, тому що, саме через мову реалізуються явища культури і саме мова бере участь в формуванні культурних концептів, тобто концепт виступає явищем і мови і культури;

– структура концепту також представляє великий інтерес для дослідження, багато вчених вважають, що він має польову структуру, така структура концепту представлена ядром (базовий шар) і периферією

(інтерпретаційний шар), в лінгвокультурному концепті, виділяють образний, понятійний і ціннісний компоненти. Варто зазначити, що структура концепту залежить від типу досліджуваного концепту. На сьогодні немає загально прийнятої класифікації концептів;

– існує проблема вербалізації концептів, адже концепт може мати чи не мати словесного вираження. Мовна репрезентація концепту здійснюється на різних рівнях мови і за допомогою цілої парадигми засобів. Дослідження особливостей вербалізації концептів важливе, адже вивчення системи мовних знаків в світлі теорії концептів дозволяє краще зрозуміти і систему мови, і концептосферу народу, саме особливостям вербалізації концепту ВЛАДА присвячена практична частина нашої роботи.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТ ВЛАДА В СУЧАСНОМУ БРИТАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1 Особливості сучасного британського публіцистичного дискурсу як засіб вербалізації концепту ВЛАДА

У другому розділі нашої роботи ми на матеріалі сучасного британського публіцистичного дискурсу спробуємо виявити та проаналізувати засоби та особливості вербалізації концепту ВЛАДА.

Вибір публіцистичного дискурсу обумовлений його двостороннім зв'язком з такою галуззю суспільної свідомості, як ідеологія: з одного боку, ідеологія впливає на формування публіцистичного дискурсу, на підбір та аранжировку його мовних засобів, з іншого боку, публіцистичний дискурс є ефективним знаряддям впливу на суспільні процеси, в тому числі на формування певної ідеології.

Ідеологічна спрямованість публіцистичного дискурсу як підвиду політичного дискурсу дозволяє вважати його відповідним контекстом для дослідження такого суспільного явища, як влада.

Оскільки, основною елементарною одиницею когнітивної бази дискурсу є концепт як базова когнітивна сутність, що дозволяє пов'язати певний смисл з одиницею мови, яка вербалізує цей смисл у дискурсі, публіцистичний дискурс є актуальним комунікативним контекстом для вивчення особливостей вербалізації концепту ВЛАДА [Чорновол-Ткаченко 2007, с. 21].

Слід зазначити, що з різноманітних форм вираження публіцистичного дискурсу ми обмежили наше дослідження тільки його писемним різновидом,

а саме статтями Інтернет видань британських газет “The Times”, “The Guardian”, “The Economist”, “The Mirror”, “The Telegraph”, “The Observer”.

Сучасний британський публіцистичний дискурс обраний нами не випадково, адже культурно-соціальний контекст існування публіцистичного дискурсу Великобританії має ряд особливостей і традицій, що відображають суспільне і політичне життя британського суспільства. По-перше, газети і телебачення, як, мабуть, ні в одній іншій країні Європи, є переважними джерелами інформації, граючи провідну роль у формуванні громадської думки і суспільних настроїв, адже кількість періодичних видань, що публікуються у Великобританії, вражає: більше 130 щоденних і недільних, 1 400 щотижневих газет і більше 6 500 журналів, крім цього у них освітлюють останні події, приводяться статті на найбільш актуальні теми. Всі ці чинники дозволяють вважати періодичні видання за хороші джерела для виявлення репрезентацій концепту в сучасній публіцистиці. У Британії продається значно більше газет, ніж в багатьох країнах світу. Майже 80% сімей щодня читають одну з основних національних газет. Останніми роками більшість британських періодичних видань, і серед них десять національних газет і більше 800 місцевих і регіональних видань, можна щодня читати в електронному режимі [Рассоха].

Оскільки ми розглядаємо концепт ВЛАДА на матеріалі сучасного британського публіцистичного дискурсу, а дискурс – поняття складне й неоднозначне, і в той же час таке, яким не можна нехтувати в сучасних дослідженнях різних галузей наук, різної проблематики, ми вважаємо потрібним визначити, що таке дискурс.

Поняття «дискурс» функціонує сьогодні у різних галузях наук, в різних комунікативних сферах. Воно належить до найбільш уживаних понять нашого часу.

Детальну презентацію поняття «дискурс» містить енциклопедичний словник під редакцією В. М. Ярцевої, де наголошуються, зокрема, наступні справедливі думки: дискурс – це зв’язний текст у сукупності з

екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами, це мовлення як цілеспрямована соціальна дія, як компонент взаємодії людей, їхньої свідомості та мови [Языкознание 2007, с. 38].

Аналізуючи сутність феномену дискурсу, дослідниця К. Кремш наголошує, що дискурс – не лише мова, а й форма її екзистенції (... ways of being in the world...). Складовими дискурсу, на її думку, є точка зору (point of view), хронотоп (концепт часу і простору), а також психологічний та ідеологічний концепти. У цьому, очевидно, знаходить прояв зв'язок семантики дискурсу з антропоцентричною парадигмою [Кусько 2012].

Як стверджувалось раніше провідною методологічною парадигмою філологічної науки нашого часу, слід визнати антропоцентричну парадигму – людинознавчу, людинопізнавальну, людиноорієнтовану. Антропоцентризм як наукова парадигма орієнтує дослідників у галузі філологічних наук на поглиблене вивчення вербальних структур, мовних явищ і процесів у тісному зв'язку з конкретними суспільними процесами, з конкретною людиною, колективом, суспільством, на комплексне дослідження проблематики: мова – людина – світ – мовна картина світу.

Тому нас цікавить перш за все когнітивний напрям в інтерпретації дискурсу.

Представник когнітивної школи Г. Г. Сlišкін розуміє дискурс як об'єкт дослідження культури: «Як і всякий артефакт культури, будь-яка одиниця мови може служити основною для утворення в колективній свідомості лінгвокультурного концепту. Це стосується і дискурсу... Дискурс буде об'єктом, а концепт – інструментом аналізу» [Сlišкин 2000, с. 39].

Та ж думка висловлена в роботах О. С. Кубрякової: «Під дискурсом слід мати на увазі саме когнітивний процес, пов'язаний з реальним мовленням, створенням мовного твору, текст же є кінцевим результатом процесу мовної діяльності, що виливається в певну закінчену (і зафіксовану) форму» [Кубрякова 2003, с. 8].

Отже, в нашій роботі, ми під публіцистичним дискурсом розуміємо інституціоналізовану мовленнєво-мисленнєву діяльність, яка здійснюється в межах друкованих засобів масової інформації та має два плани: лінгвальний та лінгвокогнітивний, які реалізуються в основній формі організації та продукті цієї діяльності – тексті.

Дослідження будь-якого дискурсу дозволяє зрозуміти не тільки особливості і унікальність тієї або іншої лінгвокультурної картини світу, але і, зіставивши різні картини, виявити схожість і відмінності в мовних і культурних універсалиях різних систем. Таке різне сприйняття світу, в якому відображені різні культурні сенси, знаходить своє віддзеркалення в дискурсі, саме тому дискурс є ідеальним контекстом для дослідження вербалізації концепту ВЛАДА.

2.2 Вербалізація концепту ВЛАДА як елемента англомовної картини світу

2.2.1 Специфіка вербалізації понятійно-ціннісного складника концепту ВЛАДА.

Окреме суспільство, окремо узятий людський колектив реалізують свою власну унікальну лінгвокультурну систему, яка відображає культурний досвід і мислення народу через мову. Мова у всі часи залишалася найбільш яскравою ідентифікуючою характеристикою етносу, ще Піфагор для пізнання вдачі будь-якого народу радив перш за все вивчити його мову [Воркачев 2001, с. 64].

Мова – найважливіший спосіб формування знань людини про світ. Відображаючи в процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує результати пізнання в словах. Сукупність цих знань, відображених в мовній формі, і представляє те, що прийнято називати мовною картиною світу.

«Якщо світ – це людина і середовище в їх взаємодії, то картина світу – результат переробки інформації про людину та середовище» [Маслова 2010].

Різні мови одні й ті ж предмети і явища відтворюють по-різному, тому кожна мова відображає дійсність, створює власну картину світу, специфічну й унікальну для кожної культури. Таким чином, кожна мова має власну мовну картину світу, відповідно до якої носій мови організовує зміст вислову. Саме так виявляється специфічно людське сприйняття світу, зафіксоване в мові.

Дослідження мовних засобів об'єктивування концептів є одним з найбільш ефективних засобів проникнення в концептосферу носіїв мови з метою виявлення її специфічних рис, осмислення світобачення і поведінки людей.

Тому сьогодні об'єктом багатьох вітчизняних і зарубіжних наукових праць є вербальний образ світу, який існує у свідомості носіїв певної культури.

Як відомо, процеси світосприйняття, категоризації та концептуалізації дійсності представлені в концептах. Вивчення концептів, в нашому випадку концепту ВЛАДА, обумовлене необхідністю розширення і уточнення лінгвокультурних уявлень в рамках картини світу англійської мови, тому саме вербалізації концепту ВЛАДА присвячена практична частина нашої роботи.

Як ми вже зазначали, у дослідженнях лінгвокультурного концепту виділяється щонайменше три основні складові: понятійна, образна, оцінна.

Ми почнемо з понятійної частини. Перш ніж розпочати наше дослідження, вважаємо доцільним дати пояснення, що таке влада взагалі. При точному і повному конструюванні образу влади як фрагмента концептуальної моделі світу нам представляється важливим звернення до наукових праць по політології, філософії і соціології. Відзначимо, що в більшості наукових визначень влада трактується як багатоаспектне і

універсальне явище, що виявляється в різних сферах людської діяльності, більш того, на всіх рівнях соціальної суб'єктності.

Поняття влада надто широке, полісемантичне, має багато відтінків і нюансів. Існують в науці найрізноманітніші визначення влади. Пояснюється це складністю, багатоаспектністю самого явища суспільного життя. Кожне з визначень влади звичайно акцентує увагу на тій або іншій стороні, на окремих проявах влади в повсякденному житті. Поняття влади пояснюється порізному, буденно, побутово і науково. В буденній мові слово “влада” позначає різні речі. Ми говоримо про владу короля і владу ідей, політичну владу, економічну владу і владу стихії; виголошуючи слово “влада” ми можемо мати на увазі впливову людину і певні стосунки між людьми, політичний режим і потенціал групи, могутність і право командувати, державну структуру і діяльність по втіленню соціальної програми. Вираз «чоловік володіє владою» характеризує і його фізичні можливості, і персональні характеристики, і формальний статус, і неформальний вплив. Буденно, в повсякденному житті, ми також говоримо про владу батьків над дітьми, про владу над людиною сил природи, під пануванням яких перебуває поки не зуміє підкорити їх, про владу держави над громадянами та ін. Джерело будь-якої влади – реальне панування однієї частини явища над іншою [Политология 2001, с. 216].

Так наприклад, філософи говорять про владу над об'єктивними законами суспільства, соціологи – про владу соціальну, економісти – про владу господарську, юристи – про державну владу, політологи – про політичну владу, природознавці – про владу над природою, психологи – про владу людини над собою, батьки – про сімейну владу, богослови – про владу Бога і т.д. Оскільки влада є досить багатограним явищем, існують різноманітні класифікації типів влади.

За соціально-інституціональними сферами реалізації виділяють адміністративну, економічну, політичну, духовну, військову, фінансову, церковну, батьківську, державну (законодавчу, виконавчу, судову), так звану

четверту владу (засоби масової інформації) тощо. Під політичною владою розуміють політичні відносини, які народжуються на різноманітних соціально-структурних інтересах, які виникають на відносинах власності на засоби виробництва, що обумовлює соціальні переваги та авторитет власника й таким чином приводить до створення суб'єкта і об'єкта влади, тобто до відносин панування й підлеглості; економічна влада – це об'єктивно обумовлені матеріальними потребами відносини в суспільстві, в яких власник засобів виробництва підпорядковує своїм інтересам інших учасників виробництва; духовна влада – це організація всіх форм духовного виробництва і використання духовних цінностей з метою інтеграції свідомості та волі народу в систему інтересів пануючих сил; сімейна влада – це побудований на силі авторитету вплив одного, декількох або всіх членів сім'ї на сімейну життєдіяльність відповідно до власних можливостей та ідеалів, в основі яких є об'єктивні суспільні потреби [Політологія 2005, с. 194].

«Короткий словник по соціології» дає наступне визначення влади: «Влада – форма соціальних стосунків, що характеризуються здатністю впливати на характер і напрям діяльності і поведінку людей, соціальних груп і класів за допомогою економічних, ідеологічних і організаційно-правових механізмів, а також за допомогою авторитету, традицій і насильства» [Краткий словарь 1988, с. 29].

Словник-довідник «Політологія» пропонує розглядати владу як один з найважливіших видів соціальної взаємодії, специфічне відношення принаймні між двома суб'єктами, один з яких підкоряється розпорядженням іншого, в результаті цього підпорядкування володарюючий суб'єкт реалізує свою волю і інтереси [Политологтя 2001, с. 34].

Влада в загальному розумінні – це здатність і можливість справляти певний вплив на діяльність та поведінку людей з допомогою відповідних засобів – волі, авторитету, права, насильства.

Таким чином, влада присутня у всіх сферах нашого життя і є невід'ємною його частиною, що ще раз підтверджує важливість і актуальність обраного нами концепту.

Аналізуючи мовне втілення того чи іншого концепту, дослідники у своїх працях перш за все звертаються до етимології, наша робота не є виключенням, ми дамо етимологічну справку лексемі *power*.

Перше відоме використання слова *power* відносять до 13 століття. Згідно з даними етимологічного аналізу, ім'я концепту ВЛАДА закорінене у середньофранцузькому *poeir* від латинського *potere* (бути спроможним). Латинське *potere* є вульгарним варіантом (Vulgar Latin) *posse*. Латинське дієслово *posse* має дієприкметник теперішнього часу *potent-*, *potens* від *potis*, *pote* (спроможний), що є спорідненим з готським *bruthfaths* (наречений), грецьким *posis* (чоловік) та *pati* (хазяїн) на санскриті.

Отже, лексема *power* має спільні етимологічні корені з *potent*. Семантичні ознаки прикметника *potent* (міцний/ефективний/такий, що має високу сексуальну потенцію – могутній/впливовий/переконливий) подібно до ознак *powerful* репрезентують як фізичну (порівн.: *potent drugs/remedies/cars, a potent male*), так і соціокультурну реальність (порівн.: *potent arguments/reasons/charms*).

Результати етимологічного аналізу імені досліджуваного концепту дозволяють припустити, що соціокультурний концептуальний зміст ВЛАДА має гендерну природу і є результатом метафоричного переосмислення реалій фізичного природного світу, а саме – верховенства чоловіка, пов'язаного з фізіологічною потенцією, що наділяє його здатністю до продовження людського роду, і отже, робить володарем світу [Чорновол-Ткаченко 2005, с. 57].

З часом понятійна сторона концепту ВЛАДА значно розширилась та розгалузилась і слово *power* набуло чимало нових значень, які придали змістовному наповненню концепту нових відтінків. За рахунок чого сьогодні

концепт ВЛАДА може об'єктивуватися в безкінечній кількості мовленнєвих ситуацій, де профілізуються його різні концептуальні ознаки.

Понятійна сторона концепту відображена в лексичних значеннях слів, що репрезентують його, тобто в парадигматиці. Понятійна складова концепту є набором конститутивних ознак, найбільш важливих смислових домінант, що формують зміст досліджуваного поняття. Аналіз понятійного елементу припускає, зокрема, розгляд словарних і інших дефініцій з метою виявлення домінантних сем і системних стосунків усередині концепту.

Оскільки словарна стаття – культурно-релевантний тип вербального тексту, в якому розкрита базисна (власне понятійна) структура і асоціативно-образна основа культурного концепту, то у словарному визначенні полягає найбільш поширене і узагальнене розуміння, що зберігається в свідомості носіїв мови. А. П. Бабушкін вважає, що по лексикографічних визначеннях можна судити про те, як розумілися ті або інші слова, ті або інші концепти. Саме тому, матеріалом дослідження понятійної складової аналізованого концепту послужили статті енциклопедичних, тлумачних словників, словників синонімів, тезаурусів, що містять ключову лексему *power*.

Згідно з The Oxford English Reference Dictionary, Longman Dictionary of Contemporary English та The Free Dictionary в англійській мові слово ***power*** вживається в наступних смислових значеннях:

- здатність робити щось або діяти (*a natural or unusual ability for doing something*);
- певна здатність (властивість) людського тіла або розуму (*the physical strength to do something*);
- правління, вплив або авторитет; політичне або соціальне панування або контроль (*political control of a country or government, official or legal authority to do something*);
- санкція, делегований авторитет (*official or legal authority to do something*);

- персональне панування (*a person who exercises control, influence, or authority*);
- впливова людина, група або організація (*a very wealthy or powerful businessman, group or organization*);
- військова сила, держава, що має міжнародний вплив, особливо заснований на військовій силі (*a country that is able to influence other countries because of its economic or military strength*);
- сила, енергія (*the source of energy*);
- велике число або кількість чого-небудь (*a large amount or quantity*);
- можливість використовувати механічну силу або робити якусь роботу (*possibility to use mechanical force or do some work*);
- механічна або електрична енергія (*mechanical or electric energy*);
- певне джерело або форма енергії (гідроелектрична енергія) (*certain source of energy*);
- використовувана механічна сила, фіз. показник вихідної потужності (*energy that can be used to make a machine work or to make electricity*);
- продукт, отриманий в результаті збільшення (множення) якогось числа (*used in mathematics for saying how many times you multiply a number by itself*);
- збільшувальна здатність лінз (*technical the ability of a lens to make things look bigger*) [Free Dictionary; Longman Dictionary; Oxford English].

В результаті дефініційного аналізу в сукупності з етимологічними даними, можна зробити висновок, що в семантичному змісті лексеми відображені наступні аспекти концепту ВЛАДА:

- сила, потужність, енергія, продуктивність;
- могутність, влада (державна), вплив, міць;
- держава;
- повноваження;
- здатність, можливість;
- степінь;
- сила збільшення (лінзи тощо);

– безліч, велика кількість.

В своїй дисертації О. О. Чорновол-Ткаченко [Чорновол-Ткаченко 2007, с. 54] розділила, основні семантичні ознаки на дві групи. Перша семантична група сформована навколо інваріантної ознаки спроможність об'єкта/суб'єкта фізичної (матеріальної чи уявної ідеальної) реальності. Друга семантична група формована навколо інваріантної ознаки спроможність об'єкта/суб'єкта соціокультурної реальності. До першої групи віднесено такі семантичні ознаки:

- здатність (фізична/ментальна/духовна) особи/істоти до дії/протидії;
- фізична сила;
- енергія;
- велика кількість;
- ступінь (мат.);
- сила збільшення лінзи/мікроскопа.

Синонімами лексеми *power*, що актуалізує потенційну здатність об'єкта/суб'єкта фізичного світу спричиняти певний ефект, є:

- ***force*** (фізична сила) (напр.: *British Airways has warned that spiralling fuel bills may force it to put up its prices*);
- ***energy*** (енергія) (напр.: *Wrong to state that nobody knows how to turn stranded energy assets such as coal into energy except at huge cost*);
- ***strength*** (снага) (напр.: *Kenny boasted last week that his government has the biggest mandate of any administration in western Europe, giving it the strength and support to act as it sees fit*);
- ***might*** (міць).

До другої групи відносимо:

- право, вплив, контроль, авторитет;
- повноваження;
- впливова особа/організація/держава.

Синонімами лексеми *power*, що актуалізує здатність суб'єкта/об'єкта соціокультурного світу спричиняти санкціонований соціумом контролюючий вплив на інших суб'єктів/об'єктів, є:

– **authority** (напр.: *If you are going to give more **authority** to local **authorities**, which we are, you can't keep all the **authority** within the tiers of management that exist. "The idea of reconciliation with Hamas demonstrates the weakness of the Palestinian **Authority** and makes one wonder whether Hamas will seize control of Judea and Samaria the way it seized control of the Gaza Strip," the Prime Minister added, referring to the West Bank by its biblical name. Schools that stay under local **authority** control face financial "meltdown" as a result of the Government's drive to boost the flagship academies programme, a study warns today*);

– **jurisdiction** (право) (напр.: *His first priority should be to leave British **jurisdiction** as soon as he can*);

– **control** (контроль) (напр.: *Liberal Democrats have paid a huge price for forming a national coalition with the Tories, losing **control** of Hull, Stockport and Sheffield where leader Nick Clegg is an MP. Frequently, there is little or no attempt to **control** the anger and it then manifests itself in violent and/or abusive behaviour*);

– **command** (керування) (напр.: *Barry will have under his **command** an inexperienced team*);

– **sway** (напр.: *To his critics, he was a fraudster dogged for years by controversial allegations of sexual abuse yet protected from prosecution by virtue of his powerful political **sway**. Job seekers here should not make their CVs bland, but there's a well recognised form of standardisation, which involves taking out things that could **sway** people's preconceptions. Testimonies from such trips have helped to **sway** hearts and minds among powerful Conservatives in Washington*);

– **dominion** (напр.: *Let us make man in our image, after our likeness: and let them have **dominion** over all the earth*).

Слід зауважити, що семантичне поле влади як соціального поняття не тотожно сукупності всіх вказаних вище значень лексичної одиниці «влада» (*power*). Деякі з них не можуть бути включені (або безпосередньо включені) у вміст поняття (хоча вони можуть бути взяті до уваги при уточненні смислових відтінків поняття), оскільки вони не відносяться до соціальних понять, тобто до понять, що характеризують стосунки між людьми. Зокрема, ми не включаємо «технічні» значення слова «влада» і «владу» в значенні фізичної сили. Крім того, деякі «соціальні» значення слова явно відносяться до інших понять, оскільки вони виражають інші (хоча і пов'язані з владою) речі (явища). Наприклад, «органи державного управління, уряд, адміністрація, посадові особи, начальство». Очевидно, що «право і здатність управляти» (повелівати, впливати, розпоряджатися і так далі) і «особи, що володіють правом і здатністю управляти» (здатність зробити щось і суб'єкт-носії даної здатності) повинні відноситися до різних понять. Тобто одне із значень має бути виключене з семантичного поля «влади».

На користь збереження першого значення («здатність») і, відповідно, виключення другого («люди, організації»), що володіють здатністю («правом управляти») вказують два основні моменти:

– перше значення («здатність») є первинним, тоді як друге виходить з нього; саме здатність (право, можливість) управляти, якими володіють володарюючі особи (організації), відрізняє їх від інших людей (організацій);

– «влада» (владі) в значенні суб'єкта (суб'єктів) влади або державної структури фактично є синонімом інших понять, що вже отримали своє місце в концептуальній структурі (суб'єкт влади, правитель, держава, еліта, бюрократія, посадова особа і так далі). Використовуване в даному значенні поняття «влада» не матиме свого особливого (унікального) вмісту, який робить поняття евристично корисним і практично необхідним для характеристики соціальних явищ.

Виключивши деякі значення влади, ми можемо позначити смислове поле влади як соціального поняття. На наш погляд, його потрібно обмежити наступними значеннями:

- здатність впливати на щось, здатність зробити щось;
- право розпоряджатися, повелівати, управляти ким-небудь, чим-небудь;
- могутність, панування, сила;
- право управління державою, політичне панування, права і повноваження державних органів.

Іншими словами, в нашому дослідженні ми розглядатимемо семантичні ознаки лексеми *power*, що репрезентують владу, як соціальне явище.

Концепт ВЛАДА отримує мовну репрезентацію за допомогою ряду синонімічних засобів. Роль домінанти синонімічного ряду, а, отже, і ядра відповідного концепту виконує лексема *power*, що найбільш задовольняє основним ознакам домінанти ряду. Окрім високої частотності, контекстологічний аналіз фрагментів англomовного публіцистичного дискурсу свідчить, що лексема *power* реалізується в більшому розмаїтті ситуацій порівняно з членами її синонімічного ряду, вона характеризується найбільш простим семним складом, стилістичною нейтральністю, великою продуктивністю.

Частиномовні деривати імені досліджуваного концепту — прикметники **powerful::powerless** (сильний/могутній/впливовий:: безсилий/ неспроможний /нікчемний), прислівники **powerfully::powerlessly** (сильно/ могутньо/ яскраво:: безсило/безпорадно/слабо) – також відбивають його соціокультурні параметри: (напр.: *One of her attackers, she alleged, was the son of a powerful government minister. As no single individual in recent history, he changed the mindset of the richest, most powerful country on Earth. The oligarch poised to become music's most powerful man – Frank Sinatra is part of Warner Music [95]. It might be historic for producing the country's first elected female head of state – and the most powerful woman in Latin America – but pundits agree that Argentina has just had its most boring and apathetic election in generations. Individualism just wants to keep the machine stable, leads to a*

*static world and a **powerless** world. Just because they have practically no direct politically **power**, it doesn't mean they don't hold sway over **powerful** individuals [94]).*

Отже, усі інші терміни відбивають логічно більш вузькі, підпорядковані ознаки концепту ВЛАДА, що позначають його складники або атрибути.

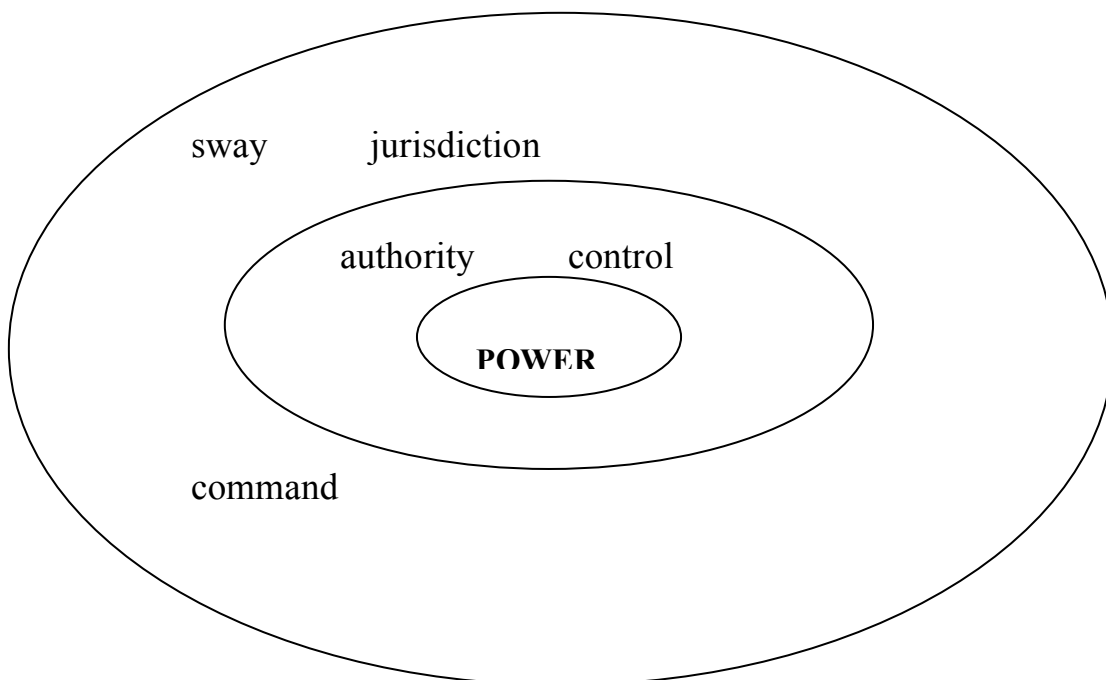
Найсуттєвіші ознаки концепту, визначені в результаті аналізу 200 фрагментів британського публіцистичного дискурсу, які містять ім'я концепту або його синоніми, дозволяють сформувати структуру концепту.

У своєму дослідженні ми представимо ядро і периферію концепту, згідно результатам, які ми отримали за частотою вживання слів, що репрезентують концепт ВЛАДА.

До ядра будуть відноситися шари з найбільшою чуттєво-наочною конкретністю, первинні, найбільш яскраві образи; більш абстрактні семантичні шари складають периферію концепту, на що вказує статус тієї чи іншої концептуальної ознаки.

Рис. 2. 1

Ядро та периферія концепту ВЛАДА

Результат ми бачимо на рис 2. 1 де, *power* – ядро концепту, *authority, control* – ближня периферія, *command, sway, jurisdiction* – дальня периферія.

Ще раз нагадаємо, що хоча лексема *power* має декілька значень, ми зупинились у нашій роботі на тому значенні, яке презентує владу як соціальне явище. Таким чином, семантичні компоненти слова влада, що виділяються в ході лексикографічної інтерпретації, дозволяють говорити про наявність загальної системи концептуальних ознак, які конструюють даний образ в наївній картині світу, а проаналізувавши понятійний компонент концепту ВЛАДА ми побачили, що основними понятійними ознаками концепту виступають сила, вплив, контроль, домінування.

2.2.2 Специфіка вербалізації образно-ціннісного складника концепту ВЛАДА. У цьому підпункті у фокусі уваги перебувають особливості вербалізації образно-ціннісного складника концепту ВЛАДА.

Як відомо, у мові якнайповніше представлений внутрішній світ людини, в усякому разі, його когнітивна сфера. Відображені свідомістю взаємини між явищами дійсності і оцінки цих явищ досить повно зафіксовані в мові. Мова виконує свого роду функцію інтеграції цінностей. При сприйнятті об'єктивного світу людина визначає для себе ціннісні орієнтири. Те, що відбувається навкруги, оцінюється суб'єктом за принципом «добре-погано», «добро-зло», «красиво-потворно», тобто об'єкт дійсності розглядається з погляду його відповідності нормі.

Вибір підстави оцінки може бути однаковим для різних народів, що обумовлене онтологічними чинниками, і може розрізнятися у різних народів, відображаючи спосіб життя, національну психологію, традиції певної етнокультурної спільності. Іншими словами, актуалізація тих або інших понять в процесі когнітивно-оцінної діяльності людини і їх закріплення в мові може носити як загальнолюдський, так і національно специфічний характер.

У побудові національної мовної картини світу беруть участь всі компоненти мовної свідомості. Проте неповторність національного універсуму народу визначається, перш за все, роботою логіко-понятійного і морально ціннісного компонентів свідомості.

Асоціації, образи, оцінки, уявлення людини про відповідний концепт фіксуються в образній і оцінній складових концепту, які оточують базовий, понятійний компонент. Образна складова концепту включає когнітивні метафори, що підтримують абстрактну суть в мовній свідомості нації. Оцінний компонент визначається місцем концепту у відповідній лінгвокультурі і включає оцінку даного концепту в мовній свідомості, а також сукупність асоціацій, які його супроводжують.

Концепт може вербалізуватися не лише за допомогою синонімів свого імені, але і за допомогою паремій, фразеологізмів та метафори. Слід зауважити, що саме паремії, фразеологізми та метафори репрезентують образно-ціннісний компонент концепту.

Саме фразеологія представляє накопичення багатовікового досвіду народу, є відбитком його світосприймання, шляхом передачі мовними засобами його трудового, культурного досвіду, а також звичаїв і традицій в образній та емоційній формі.

Необхідно зазначити, що фразеологічні одиниці репрезентують, на відміну від лексичних, не картину світу, а лише її окремі фрагменти, особливо важливі актуальні, значимі для носіїв мови. Фразеологізми доповнюють картину світу створювану лексичними одиницями. Вони мають, як зазначає В. Чередниченко, посилаючись на О. Левченко, більший обсяг та інший характер інформації, ніж одиниці лексичного рівня. Властивістю певної частини фразеологічних одиниць є їх здатність репрезентувати діяльнісний образ світу [Агаркова 2007, с. 52].

Проаналізувавши статті Інтернет видань, ми виокремили наступні фразеологізми, що вербалізують концепт ВЛАДА:

– **come to power** (напр.: *Change Schools and their children have suffered change after change for more than a quarter of a century, especially since the Tories **came to power**. When Cameron’s Conservatives come to power it will be a golden age for cyclists and an Elysium of cycle lanes, bike racks, and sharia law for bike thieves [The Mirror 2018]. David Cameron indicated today that a Tory government would have to reconsider its promised referendum on the European Union’s Lisbon treaty if it had been ratified by the rest of the EU by the time the Conservatives **came to power**. Hamas has worked hard to rid Gaza of ultra-extremist Islamic elements since it **came to power** in 2007 [The Times]);*

– **green power** (напр.: *Today’s Tory-led Government is the worst. And it **rose to power with money** from the same wealthy backers now funding more the No campaign [The Economist]);*

– **the power behind the scenes** (напр.: *Last week, the music impresario secured a five-year deal that gives him the same sort of **power behind the scenes** as he has in front of camera. In the heyday of Britain’s most famous big top, Billy Smart’s, David Smart was **the power behind the scenes** [The Independent]. When elections in February saw the PPP emerge as the largest party, Zardari named a prime minister of his choosing. However, last month he decided being **the power behind the scenes** was not enough);*

– **the powers that be** (напр.: *Challenging **the powers that be** [The Economist]. But, bafflingly, the **powers-that-be** at the Castle still refused to give the Queen her touching gift. You don’t go overnight from a revolutionary situation and the disappearance of the **powers-that-be** to a stable democratic regime [The Telegraph]);*

– **to seize power** (напр.: *It is the latest war of words ahead of tomorrow’s referendum on the alternative vote system – a ballot demanded by Mr Clegg’s party in return for helping the Tories **seize power**. The term was commonly used in the 1840s for American adventurers who sought **to seize power** in Central America. Hamas has ruled Gaza since **seizing power** in a five-day civil war against the rival Fatah movement in 2007 [The Guardian]. Civil war ensued, and*

*in May 2007, it used **force to seize power** in the Gaza Strip, which it has ruled with an iron fist ever since. that Australia's national Government was using its **powers to seize control** of the Northern Territory's Aboriginal...said the Government's actions were an "immoral abuse of power" aimed at taking over the lives of Aboriginal people that it no longer matters to us to have immoral men in positions of power, privilege and prestige);*

– ***take power** (напр.: expect the Thai military will permit a red-aligned government to take power. He waits **to take power** after winning the presidential election. That is undemocratic and **takes power away** from national parliaments [The Telegraph]. England **take control** against woeful Australia [The Economist]).*

З представлених прикладів можна зробити висновок, що британці розглядають владу, як об'єкт або атрибут. Найбільш частотні уявлення влади як об'єкту придбання, повернення, втрати. В даних прикладах актуалізовані такі ознаки концепту як: прихід до влади, таємна влада, сила грошей, захоплення влади.

Фразеологізм "*green power*" представляє культурні особливості. Для британської культури цей фразеологізм є досить актуальним, тому що, відомим є той факт, що процвітання посідає одне з провідних місць у системі основних соціальних і моральних цінностей британського суспільства. Матеріальна забезпеченість та володіння досить великою кількістю грошей завжди були головними складовими успішного англійця. У розумінні багатьох англійців, гроші постають як сила, яка править усім світом. Про це свідчать наступні пареміологічні одиниці: *Money is the only monarch, When money speaks the world is silent, Money is power.*

Можна зробити висновок, що концепт ВЛАДА в британській культурі тісно пов'язаний з концептом ГРОШІ.

Ідіоми також репрезентують значення концепту. Наприклад:

– ***the corridors of power** (напр.: Yet you can still find people knocking around the European **corridors of power** who will tell you sotto voce – not a tone you will find AC using – that our man got right up [The Independent]. The chapter house*

and jewel tower these two medieval buildings adjoin Westminster Abbey, close to the Houses of Parliament and Whitehall's **corridors of power** [The Mirror];

– **the balance of power** (напр.: *There are some in Brazil who boldly suggest that the **balance of power** may be beginning to shift* [The Independent]);

– **put someone into power and put someone in**;

– **power play** (напр.: *but he stayed loyal to the cause for the better part of his adulthood – only breaking from the NOI in his last year of life, when he was kicked out in an internal **power play*** [The Times]);

– **fall from power** (напр.: *It is the strongest indication yet that Egypt's more long-time leader has **lost power*** [The Independent]. *They need to hurry up and decide, or things could **get out of control*** [The Telegraph]. *A Gulf-brokered deal to ease Yemeni President Ali Abdullah Saleh **out of power** neared collapse yesterday after he refused to sign, raising the threat of increased instability in the Arabian Peninsula state* [The Telegraph]);

– **exercise power over** (напр.: *My father, whose own father was a vicar, still sees religion primarily as device by which elites **exercise power** over the people* [The Mirror]);

– **on a power trip** (напр.: *I guess **the power trip** justifies it all, just listen to a Ruby Union ref bark instructions at grown men like a headmaster* [The Independent]);

– **in power** (напр.: *Gaddafi is still **in power** because of blood ties – his sons are still apparently with him. The pact would have made Mr Saleh, a shrewd political survivor who **has been in power** for 33 years, the third ruler ousted by a wave of popular pro-democracy uprisings sweeping the Arab world* [The Independent]);

– **out of control** (напр.: *So is alcohol abuse in Britain spiralling **out of control?*** [The Guardian]);

– **hold sway** (напр.: *General Kayani, left, **holds sway** over the security forces. Just because they have practically no direct politically power, it doesn't mean they don't **hold sway** over powerful individuals* [The Economist]).

Дані ідіоми представляють владу у свідомості англійської людини, як силу яку можна використовувати (*exercise power over*), втратити (*fall from power, out of control*), яку можна контролювати (*the balance of power*). Цікавим є представлення про парламент або інші місця де приймаються важливі рішення в свідомості британців, вони називають це *the corridors of power*.

Особливо репрезентативним під час вивчення вербалізації культурно значущих концептів є паремійний рівень мови, оскільки оцінний компонент концепту розкривається також через паремії. У пареміологічному фонді мови зберігаються специфічні межі буденної свідомості етносу. Пареміологічеськи відбите знання, представлене в окремих мовних системах, спирається на повсякденний досвід людей як членів конкретних етнокультурних спільнот, на традиції, звичаї і вірування народів. Тому для забезпечення повноти дослідження лінгвокультурного концепту ВЛАДА представляється необхідною проаналізувати його пареміологічеську реалізацію.

Під пареміями розуміються стійкі в мові і відтворні в мові анонімні вислови, придатні для вживання в дидактичних цілях. Як правило, до паремій відносять прислів'я і приказки.

До паремій, що вербалізують концепт ВЛАДА ми відносимо:

– *it dangerous to speak against those who are in authority* (напр.: *You have to receive permission from the local authorities*);

– *authority has no partner* (напр.: *Moscow's power couple grows apart* [The Mirror]);

– *power corrupts; absolute power corrupts absolutely* (напр.: *given immense power, and all power has the potential to corrupt; substance but unfortunately people in power are corrupt and dishonest; to fix the problems created by corrupt Governments around the world; the evil, greedy and corrupt politicians; perhaps the US put corrupt regimes in power – but that is history* [The Telegraph]. “*In flatly and persuasively denying the inevitable corruption of power, Michaelmas*

may well be the most optimistic book of the latter 20th century.” *History and experience teaches that “power tends to corrupt”* [The Independent]);

– *one who has total authority is very likely to abuse his position* (напр.: *Corruption runs from the very top of the regime. Represent the regime’s corruption, wealth and abuse of power. He faces probes over alleged corruption and abuse of power*);

– *kings have long arms and Governments have long arms* (напр.: *King was the highest and all-powerful authority in the land*);

– *deceive the rich and powerful if you will, but don’t insult them*;

– *if a man becomes powerful even his chicken and his dog go to heaven*;

– *power attracts the corruptible*;

– *if power is for sale, sell your mother to buy it. You can always buy her back again*;

– *lust of power is the strongest of all passions* (напр.: *These are the real victims of the Lib Dems’ lust for more power, not the mutinous councillors who fear for their seats. In truth though, it was more the Kennedy clan, with an eye to their legacy, that had pushed him to become a presidential hopeful rather than any lust for power on Ted’s part* [The Independent]).

Розглянуті паремії розширюють уявлення про владу, очевидним стає той факт, що влада представляє не лише вигоду *If a man becomes powerful even his chicken and his dog go to heave, Kings have long arms and Governments have long arms*, але вона псує людину *Power attracts the corruptible, If power is for sale, sell your mother to buy it, You can always buy her back again, Lust of power is the strongest of all passions*.

Проаналізувавши ці прислів’я, можна зробити висновок, що в уявленні носіїв англійської мови влада – це небезпека, самотність, продажність, зрада.

Оцінний компонент концепту, також виявляється в наступних прикладах: *The possession of unlimited power will make a despot of almost any man* [The Guardian]. *At one point in her life, Caro weighed only 55lb, and images from the campaign still have enormous power to shock. hope they pull out before*

*the boundary changes which are just another grab for **overweening power** by the Tories. The French way of doing things and France's role as a crucial maverick balance to **the overweening power** of Washington [The Independent]. It curbs overweening power and overweening egos – and in Washington DC there are no shortages of those. President moved to suppress **a dangerous power struggle** for leadership. describes **the ugly power struggle** that took place before Victoria came to the throne. That they often **descend into ugly, destructive power struggles**. Deflect him from the path to **absolute power** [The Times]. Unfortunately, for some years now our political system has propelled **a stream of incompetents into high office**. The dictator was removed, **but the dictatorship remains in power**. are right that trust in politicians has collapsed, notably after a string of revelations about MPs and peers caught fiddling their expenses in the last parliament (leading to prison for some) [The Independent]. **Distrustful of authority**, we prefer to maunder on pointlessly about the unfairness of life rather than do anything about it. AS the youngest of Gaddafi's six sons, Saif al-Arab had a limited role in **the tyrant's grip on power** – but still had a reputation for violence, intimidation and boastful high-living [The Guardian]. Over a momentous weekend, millions of Kenyans **swept from power the corrupt elite** that made them poor and miserable. Here again, Abramovich's **dictatorial power** erased manageria [The Telegraph].*

Очевидно, що в даних поєднаннях превалює негативна оцінка влади, тобто яскраво виражена негативна конотація по відношенню до поняття влада, контекстів, що відображають позитивне відношенні до влади, нами знайдено не було.

Розгляд вираження концепту словом і фразеологізмами доводить, що фразеологізм, на відміну від слова, обов'язково має образність, національне забарвлення, у ньому відбивається система матеріальних цінностей певного народу, його філософія та світосприйняття, ставлення до себе та навколишнього світу. У складі фразеологізмів виділяється стереотипна ситуація, яка виникає внаслідок певного історичного і життєвого досвіду

нації. Ця ситуація передається за допомогою образної внутрішньої форми та емоційно-експресивного фактора [Агаркова 2007, с. 50].

Наступним засобом вербалізації образного складника концепту виступає концептуальна метафора.

Авторами теорія метафори є Джордж Лакофф і Марк Джонсон, книга яких «Метафори, якими ми живемо» вийшла в 1980 році. Дж. Лакофф і М. Джонсон показали, що метафора – це не просто поетичний засіб, але поширений механізм пізнання і осмислення світу. Людина завжди прагне зрозуміти нове через вже відоме, і саме тут виявляється задіяна метафора, суть якої полягає в осмисленні і переживанні явищ одного роду в термінах явищ іншого роду [Лакофф, Джонсон 1980, с. 24]. І коли якийсь явище розуміється через інше, це впливає і на його сприйняття, і на його осмислення, і на дії людини відносно нього. Дж. Лакофф і М. Джонсон звертали увагу перш за все на те, як абстрактні поняття розуміються через конкретні, пов'язані з нашими безпосередніми тілесними відчуттями (просторова орієнтація і інше).

У сучасній когнітивній лінгвістиці метафору сприймають не як суто лінгвістичний феномен, а як ментальний: мовний рівень лише відображає мисленнєві процеси. Метафора в когнітивістиці – це спосіб пізнання, спосіб концептуалізації і переконцептуалізації дійсності. Так, метафори в мові – це не прикраса думок, а лише поверхнєве віддзеркалення концептуальних метафор, що закладені в понятійній системі людини і структурують її сприйняття, мислення і діяльність. Поняття метафори не обмежується її традиційною роллю у мові поезії, вона розглядається як головний засіб нашої концептуальної системи, за допомогою якого ми розуміємо та сприймаємо один тип об'єктів у термінах об'єктів іншого типу.

Метафора є незамінним знаряддям мислення та пізнання оточуючого світу, наймогутнішим засобом формування нових концептів, тобто відображення мовній формі нового знання про світ – емпіричного,

теоретичного або художнього освоєння дійсності. А це означає, що в метафорі простежується саме зародження думки та її втілення у мові.

Розмежують власне мовну метафору та метафору концептуальну. Концептуальна метафора використовується для вербалізації понять, позначення того, що не мало до неї словесного вираження. Створюється концептуальна метафора на асоціативно-образній основі та усвідомлюється носіями мови як семантично двопланове утворення: перенесення поняття та його структури з однієї області життєвого досвіду на іншу. Це явище, що формується не в мові, а у мисленні – людина інтерпретує одну ментальну сутність в термінах іншого концепту, більш конкретного [Лакофф, Джонсон 1980, с. 26].

Отже, метафора є когнітивно-дискурсивним явищем, в якому відображаються результати взаємодії певних ментальних (зіставлення двох і більше референтів) і мовленнєвих процесів.

У структурі концептуальної метафори прийнято виділяти:

- концептуальний референт (поняття, що метафоризується);
- концептуальній корелят (поняття, яке використовується для порівняння);
- основу (спільну ознаку, що притаманна обом зіставленим поняттям).

Зауважимо, що звернення до концептуальної метафори є доцільним, зручним засобом при аналізі абстрактних понять, бо метафори проникають глибше у сутність явищ.

Влада відноситься саме до абстрактних понять, тому концепт ВЛАДА в системі британської концептуально картини світу реалізується в контексті кількох концептуальних метафор. Метафоризація у межах реципієнтної зони ВЛАДА відбувається за допомогою таких конвенційних метафор:

ВЛАДА Є ПРЕДМЕТ БАЖАННЯ.

Влада постійно виступає предметом бажання про це свідчать наступні контексти: *Meanwhile Newcastle have delivered a bizarre snub to the losers in the bitter power struggle against chairman Sir John Hall. And so began the brutal*

battle for power between the new, clan-dominated forces of General Mohamed Farah Aideed and his rival Mohamed Ali Mahdi. But as I surveyed the grand vista of my 47 ft plot, one fact became clear: in their **struggle for power**, many of my shrubs were now far too big for their boots [The Telegraph]. *Sleepy crime* By T J Binyon SET IN Philadelphia between 1961 and 1986, Pete Dexter's latest novel has for its background **a struggle for power** between the corrupt Irish union leaders and the Italians who run organised crime. Critics say he could overshadow Mr Kibaki in government and accuse him of opportunism for switching between the opposition and Kanu **in a quest for power**. Support Mubarak in his **quest for power**. Countrymen in his **quest for power and glory** [The Mirror].

ВЛАДА Є МЕХАНІЗМ.

Влада має свій механізм: важелі влади: *For a rock-star politician, who rose to fame on a chat-show (left) and achieved stratospheric celebrity status long before he ever got his hands on the levers of power, Barack Obama maintains a curiously schizophrenic relationship with the Hollywood elite* [The Times]. *After two years of supposed power-sharing, there is widespread frustration in Zimbabwe at the ageing President's continued control over all meaningful levers of power in the country. In private, some fret that the civil servants' smiles reveal that they have used the advent of the Coalition to grab back the levers of power* [The Telegraph].

ВЛАДА Є ЖИВА ІСТОТА.

Варто зазначити, що до однієї з найбільш важливих онтологічних метафор відноситься персоніфікація, що полягає в тому, що матеріальний об'єкт описується як людина. Влада також часто персоніфікується, услід за Дж. Лакоффом і М. Джонсоном, це можна виразити формулою «влада – це автономна сутність». Оскільки реальним втіленням влади є люди, то і смислова реалізація концепту ВЛАДА пов'язана з дієвим характером суб'єкта: влада думає, вирішує, заявляє, бореться, бере на себе відповідальність, користується підтримкою, протестує, боїться, переслідує, розчаровує, ухиляється, ігнорує, контролює і так далі. Влада наділяється

органами чуття, емоціями, бажаннями, волею і розумом. (*Power concedes nothing without demand* [The Independent]).

По відношенню до всього світу влада знаходиться в горі, це ще зазначав Дж. Лакофф у своїй праці. Він говорить, що володіння владою або силою орієнтує у верх, підкорення владі або силі у низ (having control or force is up, being subject of control or force is down) і наводить наступні приклади: *I have control over her* – Я тримаю її у руках (букв.: контролюю її). *I am on top of the situation* – Я господар становища (букв.: на вершині ситуації). *He's in a superior position* – Він займає найвище положення. *He's at the height of his power* – Він знаходиться на вершині своєї влади. *He's in the high command* – Він володіє великою владою. *His power rose* – Його влада росте. *He's under my control* – Він під моїм контролем. *He fell from power* – Він лишився влади. *His power is on the decline* – Його влада слабшає. *He is my social inferior* – Він нижче мене за соціальним статусом.

Дж. Лакофф вбачає в цьому фізичну основу [Лакофф, Джонсон 1980, с. 25]. Фізичні розміри зазвичай корелюють з фізичною силою, а переможець в боротьбі зазвичай займає положення вгорі, тому влада знаходиться в горі, це в свою чергу ще раз доводить, що влада – це панування однієї частини явища над іншою.

Таким чином, слово влада включає поняття особливого вольового відношення, при якому основними структурними елементами є суб'єкт влади – агент, що виступає причиною зміни дій іншого агента (об'єкту), і об'єкт влади – агент, зміна діяльності якого є наслідок дії з боку суб'єкта.

Влада як об'єкт управління суб'єктом може бути придбана, передана, завойована, втрачена. Незалежно від вмісту або характеру події вона є метою боротьби або існування в суспільстві: мати, отримати, придбати, передати, захопити, завоювати, перехопити, позбутися, втратити, відмовитися від влади, претендувати на владу, мріяти про владу, добиватися влади, любити владу, жадати влади, розчаровуватися у владі, зловживати владою, переділ влади.

В цьому випадку влада може бути осмислена як фізичний предмет з чіткими кордонами, який може уміщатися в руках і бути переміщуваним в просторі. Визначенність в просторі дозволяє визначати і місцезнаходження інших суб'єктів відносно його: стояти у влади, бути при владі/под владою, йти до влади, рухатися до влади, потрапити під владу, входження у владу, сходження до влади, рватися до влади.

Як і всі фізичні предмети, з одного боку, цей об'єкт має свої просторові параметри, тобто визначається формою і її геометричними характеристиками: піраміда влади, вертикаль влади, владна вертикаль, трикутник влади. З іншого боку, цей об'єкт сам визначає відкритий простір, якому розвертаються політичні події і дії: владне поле, арена влади, владний простір, географія влади, кордони, межі, горизонти влади, фасад влади.

Влада може бути визначена розміром і масштабом: величезна, велика, необмежена, повнота влади, вимір влади, міра влади.

При вивченні вербалізації концепту ВЛАДА, ми встановили, що оскільки Британія за формою правління є конституційну монархією: король або королева – глава держави, і в цьому вони персоніфікують державу та є представниками влади. З теоретичної точки зору монарх є главою виконавчої, частиною законодавчої і главою судової влади, командувачем озброєними силами і світським главою англіканської церкви.

На практиці в результаті тривалої еволюції піддією політичної боротьби величезна влада монарха була сильно обмежена, і зараз своїми прерогативами монарх володіє лише номінально, фактично повноваження монарха здійснюються Урядом, і випадки, коли монархи втручалися в ухвалення рішень, вельми і вельми небагаточисельні. Підтвердження знаходимо в британській пресі: *They'll look at the Queen and see, not the accursed head of a tyrannical colonial power, but an 85-year-old granny, out without her shawl* [The Independent]. *It's a paradox, because while the Queen is enormously powerful, she is also powerless, as all the power is in the hands of the prime minister. There was a time when our kings and queens had real power.*

The great thing about our monarchy is that it has no power and very little influence. As the power of the monarch has dwindled, so by necessity have the egos of the monarchs [The Guardian].

Наведені приклади свідчать, що в сучасній Британії королівські особи все менше і менше асоціюються з владою, вони скоріше красива традиція, ніж володарі влади.

В нашому дослідженні ми розглядаємо концепт ВЛАДА на основі британського публіцистичного дискурсу, саме тому в цьому розділі нашого дослідження, ми розглянули різні підходи до тлумачення поняття «дискурс». Також ми дали визначення публіцистичному дискурсу, а саме: під публіцистичним дискурсом ми розуміємо інституціоналізовану мовленнєво-мисленнєву діяльність, яка здійснюється в межах друкованих засобів масової інформації та має два плани: лінгвальний та лінгвокогнітивний, які реалізуються в основній формі організації та продукті цієї діяльності – тексті.

Проведене дослідження концепту ВЛАДА у сучасній англійській мові показало, що відповідний концепт існує у свідомості носіїв англійської мови як складне ментальне утворення, яке конденсує різнопланові уявлення про владу. Ці уявлення експлікуються різноманітними мовними засобами: окремими лексемами, словосполученнями, пареміями, метафоричними виразами, тощо.

Дане дослідження показало, що концепт ВЛАДА є одним з актуальних концептів, про це свідчить різноманіття засобів його вербалізації. Широке представлення в пареміологічному фонді мови, говорить про значущість та актуальність даного концепту для англійської лінгвокультури.

В ході виконання завдання ми розглянули владу як соціальне явище, визначили актуальність обраного нами концепту, проаналізували його понятійну, образно-оцінну сторони та виявили засоби його вербалізації і прийшли до таких висновків:

– влада як фрагмент світу людини, розуміється як один з основоположних аспектів життя і визнається одним з первинних чинників в

людських взаєминах, що відбите і в мовній концептуалізації влади. Явище влади зберігається та репрезентується концептом ВЛАДА;

– дискурс є актуальним контекстом для вивчення вербалізації концептів взагалі, оскільки елементарною одиницею когнітивної бази дискурсу є концепт. В свою чергу британський публіцистичний дискурс є актуальним комунікативним контекстом вербалізації обраного нами концепту, тому що в Британії, як мабуть ні в одній іншій країні, періодичні видання, відіграють величезну роль відображаючи суспільне і політичне життя громадян, оскільки є переважним джерелом інформації;

– концепт ВЛАДА розглядається нами як лінгвокультурний, отже до його складу входить понятійна, образна та оцінна складова;

– розгляд понятійного складника концепту показав, що концепт ВЛАДА об'єктивується лексемами, які мають такі когнітивні ознаки:

– «здатність впливати на щось»;

– «здатність зробити щось»;

– «право розпоряджатися, повелівати, управляти ким-небудь, чим-небудь»;

– «могутність, панування, сила»;

– «право управління державою, політичне панування, права і повноваження державних органів»;

– образно-ціннісний компонент концепту ВЛАДА в сучасному британському публіцистичному дискурсі вербалізується за допомогою паремій, фразеологізмів та метафор, що вказує на його значущість для лінгвобританської культури;

– аналіз ціннісного компоненту концепту показав, що концепт ВЛАДА в мовній свідомості має негативні конотації;

Концепт включає у себе поняття, але не вичерпується тільки ним, а охоплює весь зміст слова: денотативний та конотативний, який відображає уявлення носіїв певної культури про явище, яке стоїть за словом в усьому розмаїтті його асоціативних зв'язків.

Отже, мовна концептуалізація влади є осмисленням її сутнісних ознак і фрагментів, яке об'єктивувалося у вигляді відповідних мовних одиниць.

ВИСНОВКИ

Наше дослідження було присвячено актуальній на сьогодні лінгвістичній проблемі, а саме вербалізації концепту.

Головною метою нашого дослідження було виявлення специфіки вербалізації концепту ВЛАДА у сучасному британському публіцистичному дискурсі.

В рамках нашого дослідження ми під концептом розуміли дискретну змістовну одиницю колективної свідомості, що зберігається в національній пам'яті носія мови у вербально позначеному вигляді та володіє екстралінгвістичною, прагматичною, тобто позамовною інформацією. Ми прийняли це визначення до нашої роботи, оскільки розглядаємо концепт ВЛАДА в лінгвокультурологічному світлі, адже на нашу думку мова виступає найважливішим засобом вивчення культури, тому що, саме через мову реалізуються явища культури і саме мова бере участь в формуванні культурних концептів, тобто концепт виступає явищем і мови і культури.

В ході дослідження ми з'ясували, що концепт ВЛАДА належить до базових концептів, до соціального субкласу, а саме до концептів влади і управління. За характером «спостережуванності» для людини обраний нами концепт належить до вербалізованих концептів, за ступенем конкретності – абстрактності – до абстрактних, за ознакою актуальності – до провідних, за способом мовного виразу – до лексичних, простих.

Ми розділяємо точку зору вчених, які виокремлюють в структурі концепту три складові: понятійну, образну та оцінну, а саму структуру уявляють у вигляді польової моделі.

Практична частина нашої роботи була представлена практичним вивченням концепту ВЛАДА, точніше засобам його вербалізації. В ході роботи ми встановили, що:

– концепт ВЛАДА є один з базових концептів англomовної картини світу, про що свідчить різноманіття засобів його репрезентації в мові. Ім'я концепту репрезентує лексема *power*, яка має понад 15 смислових значень, багатий синонімічний ряд;

– ми визначили ядро та периферію концепту, згідно результатам, які ми отримали за частотою вживання слів, що репрезентують концепт ВЛАДА. До ядра ми відносимо слово *power*, до ближньої периферії – *authority, control*, до дальньої – *command, sway, jurisdiction*;

– визначальним при формуванні образного складника концепту ВЛАДА виявляється понятійний складник як специфічний набір сформованих у колективній свідомості носіїв англійської мови уявлень про сутність феномену влада. У понятійній стороні концепту відображені наступні аспекти: сила, могутність, влада (державна), вплив, міць держава, повноваження;

– ми також встановили, що в британській лінгвокультурі концепт ВЛАДА тісно пов'язаний з концептом ГРОШІ, цей взаємозв'язок пояснюється тим, що для багатьох англійців, гроші постають як сила, яка править усім світом, а процвітання є однією з основних соціальних і моральних цінностей;

– образний складник концепту ВЛАДА репрезентується в сучасному англomовному публіцистичному дискурсі метафоричними виразами, стійкими ідіоматичними словосполученнями, вільними словосполученнями побудованими на основі денотата імені концепту, його частиномовних дериватів та членів його синонімічного ряду;

– оцінний складник концепту, представлений словосполученнями, що мають негативні конотації, це дає змогу стверджувати, що на сучасному етапі влада в британській культурі представляється негативним явищем;

– цікавим є той факт, що сьогодні королівська родина майже втратила свої повноваження, щодо керування країною, таким чином лексеми *queen, king* знаходяться на периферії концепту.

Підсумовуючи проведений нами аналіз засобів вербалізації концепту ВЛАДА, можна сказати, що даний концепт представлений в

публіцистичному дискурсі досить широко, а значить є актуальним для британської лінгвокультури.

Перспективою подальшого дослідження є вивчення концепту в різних лінгвокультурах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаркова І. Ю. Фразеологізм як складник структури концепту. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2007. № 787. С. 50–53.
2. Адонина Л. В. Термин “концепт” в лингвистических исследованиях конца XX – начала XXI вв. URL : <http://rtsu-slavist.tj/content/view/149/80/> (дата звернення: 10.08.2019).
3. Алефиренко Н. Ф. Когнитивная лингвистика : предпосылки, предмет, категории. *Вестник Вятского государственного гуманитарного университета*. 2008. № 2 (1). С. 75–78.
4. Аскольдов С. А. Концепт и слово. *Русская словесность : Антология* / под ред. В. П.Нерознака. М. : Academia, 1997. С. 269–277.
5. Астафурова Т. Н. Концепт “власть” в англоязычных институциональных номинациях. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия Филология*. Том 18 (57). 2005. № 1. С. 91–94.
6. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж : ВГУ. 1996. 104 с.
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Видавничий центр Академія, 2004. 344 с.
8. Бессонова Л. Е. Концептуальная и семантическая природа лексемы “власть” в лексикографическом дискурсе. URL: <http://workinggroup.org.ua/publbesson.shtml> (дата звернення: 10.10.2019).
9. Болл Т. Власть. *Полис (Политические исследования)*. 1993. № 5. С. 24–33.

10. Вардзелашвили Ж. Концепт как лингвистическая категория – “конструктивная сущность”. *Тбилисский государственный университет. Филологический факультет*. Тбилиси, 2004. С. 39–45.
11. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт : становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. *Филологические науки*. 2001. № 1. С. 64–72.
12. Воркачев С. Г. Методологические основания лингвоконцептологии. *Теоретическая и прикладная лингвистика. Вып. 3 : Аспекты метакоммуникативной деятельности*. Воронеж, 2002. С. 79–95.
13. Воркачев С. Г. Концепт как “зонтиковый термин”. *Язык, сознание, коммуникация*. Вып. 24. 2003. С. 5–12.
14. Гирнык А. В. Статус концепта и методология его исследования в науках о языке. *Вестник ТвГУ. Серия Филология*. № 15. 2010. С. 181–187.
15. Дарашилова З. Г. Концепт, концептосфера как базовые понятия когнитивной лингвистики. URL: <http://pglu.ru/> (дата звернення: 04.05.2019).
16. Демьянков В. З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода. *Вопросы языкознания*. 1994. № 4. С. 17–33
17. Демьянков В. З. Термин “концепт” как элемент терминологической культуры. *Язык как материя смысла : Сборник статей в честь академика Н. Ю. Шведовой*. М. : Издательский центр Азбуковник, 2007. С. 606–622.
18. Игнатова И. В. Отражение концепта “власть” в английской фразеологии. *Реальность, язык и сознание : Междунар. сб. науч. тр. Вып. 3*. Тамбов : ТГУ, 2005. С. 220–223.
19. Зеленко А. С. Когнітивна лінгвістика та концептуальний аналіз в аспекті лінгвістичної парадигми. *Вісник ЛНУ імені Т. Шевченко*. № 14 (201). 2010. С. 29–36.
20. Карасик В. И. О категориях лингвокультурологии. *Языковая личность : проблемы коммуникативной деятельности*. Волгоград : Перемена, 2001. С.3–16

21. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
22. Карасик В. И. Лингвокультурный концепт как элемент языкового сознания. *Методология современной психолингвистики* : Сборник статей. Москва; Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2003 С. 35–43.
23. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. К. : Видавничий центр Академія, 2006. 464 с.
24. Крючкова Н. В. Методы изучения концептов. *Русская и сопоставительная филология : состояние и перспективы* : Международная научная конференция, посвященная 200-летию Казанского университета (Казань, 4–6 октября 2004 г.). Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2004. С. 271–272.
25. Кубрякова Е. С. О когнитивной лингвистике и семантике термина “когнитивный”. *Вестник Воронежского государственного университета*. Серия : Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2001. С. 4–10.
26. Кусько К. Лінгвістика на зламі століть: стратегії та методологічні орієнтири. URL : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1079> (дата звернення : 21.10.2019).
27. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем. URL : <http://kant.narod.ru/lakoff.htm> (дата звернення : 03.06.2019).
28. Ледяев В. Г. Власть : концептуальный анализ. *Полис*. 2000. № 1. С. 97–107.
29. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология. К. : Знання, 2004. 326 с.
30. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие. Минск : ТетраСистемс, 2008. 272 с.
31. Маслова Ж. Н. Взаимосвязь языка и сознания. Вторичные картины мира. URL : http://bfsga.san.ru/bfsga/maslovazh.n1?month:int=8&year:int=2010&orig_query= (дата звернення : 26.08.2019).

32. Методологические проблемы когнитивной лингвистики : Научное издание. Воронеж : ВГУ, 2001. 182 с.
33. Пименова М. В. Типы концептов. URL : http://www.kuzspa.ru/diss/conf_27_28/5_pimenova (дата звернення : 13.06.19).
34. Пименова М. В. Политическая концептуальная система. URL : <http://journals.uspu.ru/ling32> (дата звернення : 23.07.19).
35. Подковырова Н. В. Методика концептуального анализа. URL : <http://www.lingvomaster.ru/articles.php?sid=c806085f93eb2b51cf9a16ed10c77e> (дата звернення : 12.09.2019).
36. Політологія. Підручник [за заг. ред. проф. В. Г. Кремень, проф. М. І. Горлача]. Харків : Друкарський центр Єдинорог, 2001. 327 с.
37. Політологія : Навчально-методичний комплекс [за ред. Ф. М. Кирилюка]. К. , 2005. 268 с.
38. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. М. : АСТ : Восток–Запад, 2007. 314 с.
39. Попова З. Д. Способы вербализации концептов как проблема когнитивной лингвистики. *Respectus Philologicus*. Issue : 16 (21). 2009. С. 56–61.
40. Постникова Л. В. Концепт “Власть” как лингвокультурная составляющая современного политического дискурса. URL : http://www.rusnauka.com/12_EN_2008/Philologia/31388.doc.htm (дата звернення : 30.08.2019).
41. Ракина Ю. В. Теория и методы когнитивной лингвистики : возможности применения в исторических исследованиях. URL : http://www.hist.usu.ru/rsih/text/rakina.htm#_ftnref4 (дата звернення: 26.12.2019).
42. Рассоха М. Н. Образ России в публицистическом дискурсе Великобритании URL : http://www.nrgumis.ru/articles/article_full.php?aid=40&binn_rubrik_pl_news=195 (дата звернення : 16.05.2019).

43. Светоносова Т. А. Когнитивная лингвистика и лингвокультурология : черты и различия. *Филологические науки в МГИМО*. 2007. № 27 (42). С. 39–46
44. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : Підручник. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.
45. Слышкин Г. Г. Дискурс и концепт (о лингвокультурном подходе к изучению дискурса). *Языковая личность : институциональный и персональный дискурс*. Волгоград : Перемена, 2000. С. 38–45
46. Смирнова О. М. К вопросу о методологии описания концептов. *Филология. Искусствоведение Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2009. № 3. С. 247–253
47. Степанов Ю. С. Константы : Словарь русской культуры. Опыт исследования. М. : Школа Языки русской культуры , 1997. С. 40–76
48. Сусов А. А. Размышления о концептах. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. 2006. № 726. Вип. 49. С. 14–20.
49. Таценко Н. В. “Концепт” як ключове поняття когнітивної лінгвістики. *Вісник СумДУ*. Серія Філологія. № 1. 2008. С. 105–110.
50. Телятникова О. Н. Ключевые концепты британского политического дискурса. URL : http://www.acis.vis.ru/8/4/1_8/9.htm (дата звернення : 28.10.2019).
51. Тимощенко С. А. О концептуальном анализе как методе лингвистических исследований. URL : http://www.rusnauka.com/3_KAND_2007/Philologia/18494.doc.htm (дата звернення : 12.11.2019).
52. Хайруллина Д. Д. К вопросу о типологии концептов. URL : <http://www.gramota.net/materials/2/2010/12/61.html>. (дата звернення : 18.12.2019).
53. Харьковская Е. В. Концепт как единица языка, мышления и культуры и методы его анализа. *III Международные Бодуэновские чтения : И. А. Бодуэн*

de Куртенэ и современные проблемы теоретического и прикладного языкознания. Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2006. Т. 2. С. 26–28.

54. Цуцкиридзе Н. Реализация памяти в речевой деятельности с точки зрения когнитивной лингвистики. URL : <http://www.slavcenter.ge/art/?p=20050613-133654> (дата звернення : 14.12.2019).

55. Чижова Л. А. Понятия концепта и системы концептов в теории коммуникации. URL : http://genhis.philol.msu.ru/article_162.html (дата звернення : 26.11.2019).

56. Чорновол-Ткаченко О. О. Аналіз понятійного складника лінгвокультурного концепту *power/влада*. *Новітня філологія*. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. № 3 (23). С. 53–58.

57. Чорновол-Ткаченко О. О. Вербалізація концепту ВЛАДА у сучасному британському газетному дискурсі : автореф. дис. ... кандидата філологічних наук : 10.02.04. Харків, 2007. 20 с.

58. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. М. : ИТДГК Гнозис, 2004. 326 с.

59. Юлтимирова С. А. Различные подходы к трактовке термина “концепт”. URL : http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Philologia/3_jultimirova.doc.htm. (дата звернення : 17.11.2019).

60. Язык. Текст. Дискурс : Межвузовский научный альманах. Выпуск 3. Ставрополь : Изд-во ПГЛУ, 2005. 448 с.

61. Язык, сознание, коммуникация / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. М. : МАКС – Пресс, 2002. Вып. 21. 184 с.

62. About Cognitive Linguistics. URL : <http://www.cogling.org/cl.shtm> (дата звернення : 31.08.2019).

63. Andrew Goatly *Washing the brain : metaphor and hidden ideology*. URL : <http://books.google.com.ua/> (дата звернення : 12.12.2019).

64. Barnes B. *The nature of power*. Cambridge, Oxford, 1988. 178 p.

65. Beer F.A. Metaphors, Politics and World Politics. *Metaphorical World Politics*. East Lansing : Michigan State University Press, 2004. P. 5–52
66. Dahl R. The Concept of Power. *Behavioural Science*. 1957. P. 201–215.
67. Béland D. Power : A Radical View. Palgrave: Macmillan, 2005. 279 p.
68. Bergen Evans V. The Cognitive Linguistics Enterprise : An Overview. URL : <http://www.brighton.ac.uk/languages/research/vyvevans/CLOverview.pdf> (дата звернення: 24.10.2019).
69. Fairclough N. Language and Power. London : Longman, 1989. 259 p.
70. Howarth D. Discourse Theory. *Approaches to Political Science*. N. Y., 1994. 236 p.
71. Landtsheer Ch. de. Function and the Language of Politics. A Linguistics Uses and Gratification Approach. *Communication and Cognition*. 1991. Vol. 24. № 3/4. P. 299–342.
72. Lorenzi M. Power. *A Radical View*. Vol. 6. № 2. P. 87-95.
73. Patrick B. Power : Making sense of an elusive concept. London, 2002. 267 p.
74. Pecheux M. Language, Semantics and Ideology. London : Macmillan, 1982. 197 p.
75. Posch R. Exposing the Concept of Power. London, 1990. 259 p.
76. Scott P. Domination and stratification towards a conceptual synthesis. *Sociologia, problemas e practicas*. 2007. P. 25–39.
77. Steen G. J. Identifying metaphor in language : a cognitive approach. *Style*. 2002. Vol. 36. № 3. P. 386–407.
78. Tannen D. Remarks on Discourse and Power. *Power Through Discourse*. Norwood, N. J. : Ablex Publishing Corporation, 1987. P. 3–10.
79. Weber M. Basic Concepts in Sociology. New York: The Citadel Press, 1962. 128 p.
80. What is Cognitive Science? URL : <http://ls.berkeley.edu/ugis/about.php> (дата звернення : 20.11.2019).

81. Wodak, R. Mediation between discourse and society : assessing cognitive approaches in CDA. *Discourse and society*. 2006. № 8. 72 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

82. Краткий словарь по социологии / под ред. Д. М. Гвишиани, Н. И. Лапина. М. : Политиздат, 1988. 479 с.

83. Краткий словарь когнитивных терминов / под ред. Е. С. Кубряковой. М. : МГУ, 1997. 245 с.

84. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. М.: Русский язык, 1984. 944 с.

85. Новейший философский словарь. URL : http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_new_philosophy/623/КОНЦЕПТ (дата звернення : 23.11.2019).

86. Политология : Словарь-справочник / М. А. Василик, М. С. Вершинин. М. : Гардарики, 2001. 328 с.

87. Частотный словарь английского языка. URL : <http://langs.com.ua/movy/eng/freq-r.htm> (дата звернення : 21.12.2019).

88. Языкознание : большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. М. : Большая Рос. энцикл., 2000. 688 с.

89. The Free Dictionary. URL : <http://www.thefreedictionary.com/power> (дата звернення : 04.08.2019).

90. Longman Dictionary of Contemporary English. URL : <http://www.longmanwebdict.com> (дата звернення : 17.12.2019).

91. Oxford English Reference Dictionary. URL : <http://oxforddictionaries.com> (дата звернення : 13.06.2019).

92. Word History. URL : <http://www.word-origins.com/definition/power.html> (дата звернення : 20.11.2019).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

93. The Economist. URL : <http://www.economist.com/> (дата звернення 12-19.11.2019).
94. The Guardian. URL : <http://www.guardian.co.uk/> (дата звернення 12-19.11.2019).
95. The Independent. URL : <http://www.independent.co.uk/> (дата звернення 12-19.11.2019).
96. The Mirror. URL : <http://www.mirror.co.uk/> (дата звернення 12-19.11.2019).
97. The Telegraph. URL : <http://www.telegraph.co.uk/> (дата звернення 12-19.11.2019).
98. The Times. URL : <http://www.thetimes.co.uk/> (дата звернення 12-19.11.2019).

SUMMARY

The present research has an aim to study the specific features of the verbal representation of the concept POWER in the modern English discourse.

The first chapter considers such problems in the modern linguistics as definition of the concept, its types, structure and verbal representation. All these questions are still debatable. So in our paper we examine the concept as a discrete instructive unit of collective consciousness which is saved in national memory of transmitter of language in the verbally marked kind and has extralinguistic information. As is known concept has three constituents: notional, imaginative and evaluative.

The second chapter deals with the study of the verbal representation of the concept POWER in the modern English discourse.

The study reveals specific features of the verbal and mental representation of the concept POWER notional-evaluative and imaginative-evaluative constituents; systematizes the structural-semantic of the name of the concept and other means of its primary nomination; reveals the correlates of conventional and imaginative metaphors of power.

The study singles out that concept POWER is actual concept in the British language and culture, because it has different means of the verbal representation such as synonyms, idioms, metaphors, proverbs and sayings.

Key words: CONCEPT, NAME OF THE CONCEPT, NOTIONAL-EVALUATIVE AND IMAGINATIVE-EVALUATIVE CONSTITUENTS OF THE CONCEPT, CONVENTIONAL AND IMAGINATIVE CONCEPTUAL METAPHORS.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Лебідь Альона Валеріївна, студентка 2 курсу магістратури, форми навчання заочної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти reshetnyak199656@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Специфіка вербалізації концепту ВЛАДА в англійській мові (на матеріалі сучасного британського публіцистичного дискурсу) відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у
- ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Лебідь Альона Валеріївна